

กระบวนการปรับเปลี่ยนการเรียนรู้ท้องถิ่นของเยาวชนเพื่อการพัฒนาเมืองอย่างมีส่วนร่วม

Transformation Process of Local Study by the Youths for Engaging in Urban Development

อัมพิกา ชุมมัตยา¹ ปรานอม ตันสุขานันท์² สันต์ สุวัจนราภินันท์³ จิรันธนิน กิติกา⁴ อจิราภาส ประดิษฐ์⁵

Umpiga Shummadtayar¹ Pranom Tansukanun² Sant Suwatcharapinun³

Chiranthanin Kitika⁴ Ajirapa Pradit⁵

Received: 22/07/2022

Revised: 20/09/2022

Accepted: 10/12/2022

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งเน้นการสร้างกระบวนการปรับเปลี่ยนการเรียนรู้ท้องถิ่นศึกษาของเยาวชน ซึ่งเป็นพลเมืองสำคัญในการพัฒนาเมืองอย่างมีส่วนร่วมในอนาคต โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างกระบวนการ และโครงการต้นแบบการเรียนรู้ท้องถิ่นศึกษารูปแบบใหม่ ๆ ในระบบการศึกษาแบบบูรณาการ และการสร้างเมืองแห่งการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมแก่เยาวชน ร่วมกับกลไกภาคส่วนต่าง ๆ สำหรับการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต จากการรวบรวมชุดข้อมูลเมืองและทรัพยากรในฐานะพื้นที่แห่งการเรียนรู้ท้องถิ่นศึกษาเมืองเชียงใหม่ โดยการถอดบทเรียนจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งผลการศึกษพบประเด็นสำคัญของการสร้างกระบวนการปรับเปลี่ยนการเรียนรู้ท้องถิ่นสำหรับเยาวชน เพื่อเชื่อมต่อความสนใจในการพัฒนาเมือง ประกอบด้วย (1) การสื่อสารที่หลากหลายและเข้าถึงง่าย (2) การถ่ายทอดบทเรียนอย่างถูกต้องและเหมาะสมต่อวัยของผู้เรียน และ (3) การไม่ปิดกั้นโอกาสการเรียนรู้ของกลุ่มผู้เรียน ภายใต้รูปแบบกลไกการเชื่อมต่อฐานรากของทรัพยากรท้องถิ่น โครงข่ายของผู้นคนในเมือง โดยเฉพาะการบูรณาการร่วมกับสถาบันการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่การยกระดับการเรียนรู้เมืองเชียงใหม่ จากกระบวนการมีส่วนร่วมของเยาวชน และกลไกความร่วมมือการพัฒนาเมืองสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตได้

คำสำคัญ: การศึกษาท้องถิ่น เมืองแห่งการเรียนรู้ การมีส่วนร่วม โครงการพัฒนาเยาวชน การพัฒนาเมือง

Abstract

This paper focuses on the transformation process of local study by youths, the active citizens participating in city development in the future. It aims to result the formation of processes and new local study prototypes in an integrated education system and upgrading Chiang Mai learning city from youth participation and cooperation mechanism for urban development through lifelong learning by collecting city data and resources as Chiang Mai local studies. The lesson learned result performed the key issues of

¹⁻⁴ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ Faculty of Architecture, Chiang Mai University

⁵ คณะศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา Faculty of Arts and Architecture, Rajamangala University of Technology Lanna

ผู้พิมพ์ประสานงาน อีเมล: Umpiga.sh@cmu.ac.th

transforming learning city integration for youths which is affected urban development such as; (1) the diverse communication and easy accessibility, (2) prepared correctly lessons and appropriated for the age of learners, and (3) do not block everyone's learning opportunities through connecting the local information and city network, especially educational institutions under a potential platform. In sum, there will lead to upgrading Chiang Mai learning city from the youth participation process and the cooperation mechanism for urban development towards lifelong learning.

Keywords: Local Study, Learning City, Public Participation, Youth Development Programme, Urban Development

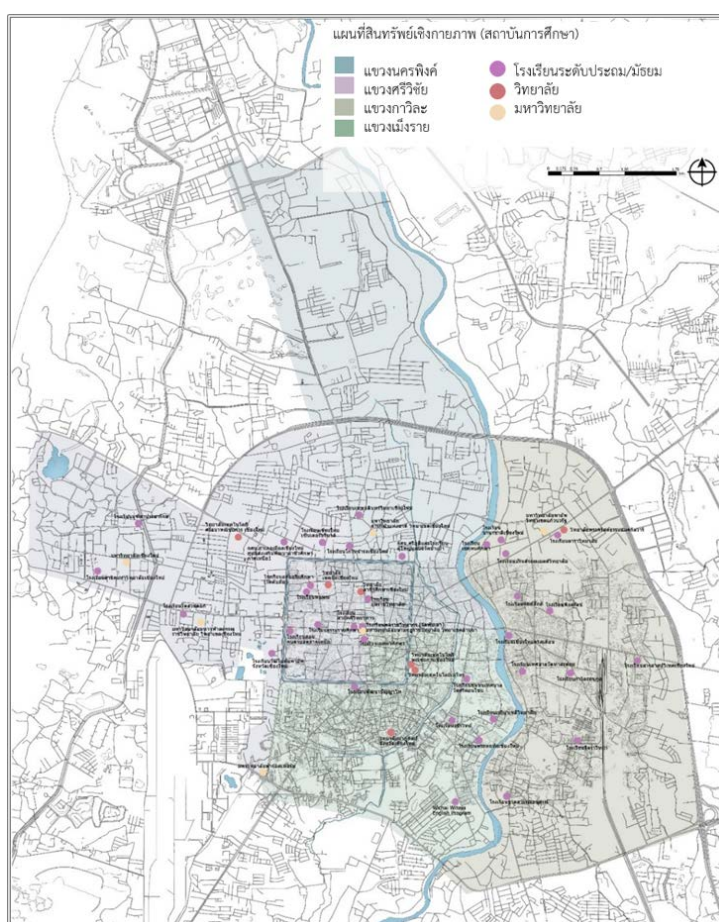
1. บทนำ

ด้วยประวัติศาสตร์อันยาวนานกว่า 726 ปี ตลอดจนการเติบโตและการขยายตัวอย่างรวดเร็วของเมืองเชียงใหม่ (อัมพิกา ชุมมธิดา และณวิทย์ อ่องแสงชัย, 2561) ปัจจุบันมีประชากรในเขตอำเภอเมือง จำนวน 220,499 คน โดยประมาณจากประชากรจังหวัดเชียงใหม่ทั้งหมด 1.62 ล้านคน (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2564) ทำให้เมืองเชียงใหม่ นอกจากเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ประเพณี และวัฒนธรรม รวมถึงพื้นที่ด้านการค้าการลงทุนในภาคเหนือแล้ว ยังพบว่าเมืองประวัติศาสตร์ที่เกิดการขยายตัวและเติบโตอย่างรวดเร็วดังเช่นเชียงใหม่ นั้น กลับมีปัญหาคับข้องมากมาย ทั้งการอนุรักษ์คุณค่าของสิ่งเก่า การพัฒนาที่เหมาะสมต่อโครงสร้างการพัฒนาเมือง และการรักษาเอกลักษณ์ของเมือง จนก่อให้เกิดความเสี่ยงมากมายที่พบเห็นในปัจจุบัน เช่น การจราจรหนาแน่น มลภาวะเป็นพิษ หมอกควัน พื้นที่สีเขียว ผู้มีรายได้น้อยในเขตเมือง การรับรู้คุณค่าทางประวัติศาสตร์เมืองเก่า และความชอบของย่านการค้าในอดีต ซึ่งคาดว่าจะรุนแรงขึ้นในอนาคต หากขาดการบริหารจัดการเมืองที่มี เป็นต้น

ในทางกลับกัน เมืองเชียงใหม่ถือได้ว่าเป็นเมืองที่มีภาคประชาชนให้ความสำคัญกับการทำงานด้านการพัฒนาเมือง อยู่จำนวนมาก หากแต่ยังไม่มีกระบวนการในการจัดหมวดหมู่ความเฉพาะเจาะจง หรือสังเคราะห์ให้เกิดการกำหนดแนวทางของการเรียนรู้ อันนำไปสู่การพัฒนาเมืองที่เหมาะสม ตลอดจนการนำข้อมูลเมืองเหล่านั้นไปประยุกต์ใช้อย่างเป็นองค์รวมได้ ทำให้บางครั้งจำเป็นต้องมีการสำรวจ และวิเคราะห์ข้อมูลใหม่ที่มีความซับซ้อน และไม่สามารถขับเคลื่อน หรือต่อยอดไปสู่แนวทางใหม่ ๆ ให้เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาที่ยั่งยืนสำหรับเมืองได้ จากความหลากหลายของการทำงานโดยขาดการบูรณาการร่วมกัน และการมุ่งประเด็นการพัฒนาเมืองที่ไม่ชัดเจนของหน่วยงานท้องถิ่น ส่งผลให้เมืองเชียงใหม่ที่มีศักยภาพทั้งทางด้านทรัพยากรที่มีอยู่อย่างยาวนาน และผู้คนจำนวนมาก กลับมีสภาพแวดล้อมที่เริ่มทรุดโทรมลงและไม่สามารถผลักดันโครงการพัฒนาเมืองที่สำคัญต่อการรับรู้ของทุกคนทั้งเก่าและใหม่ที่เข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่ โดยเฉพาะเยาวชนรุ่นใหม่เข้ามาเรียนอยู่ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ภายใต้สังกัดของสถาบันการศึกษาระดับปฐมวัยถึงมัธยมศึกษาที่มากถึง 101 แห่ง และระดับอุดมศึกษา 4 แห่ง ที่จะเป็นพลเมืองตื่นรู้ และกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนเมืองในอนาคต ทำให้เกิดปัญหาด้านความเข้าใจและช่องว่างระหว่างวัย (Generation Gap) ของการเชื่อมต่อการพัฒนาเมืองอย่างมีส่วนร่วมในปัจจุบัน

เมืองเชียงใหม่ถือได้ว่าเป็นเมืองที่มีองค์ประกอบของศูนย์กลางการเรียนรู้ และทรัพยากรด้านการสร้างองค์ความรู้มากมาย ทำให้ได้รับการรับรองเป็น 1 ใน 4 จังหวัดสมาชิกของ “เครือข่ายเมืองแห่งการเรียนรู้” ในประเทศไทยขององค์กรสหประชาชาติ (UNESCO Institute for Lifelong Learning, 2019) ทำให้บทความนี้ มุ่งประเด็นคำถามของงานวิจัยที่ว่า “ความหลากหลายการเรียนรู้เมืองเชียงใหม่ จะมีกระบวนการศึกษาท้องถิ่น และโครงการเรียนรู้รูปแบบใด จึงจะนำไปสู่การลดช่องว่างของการพัฒนาพื้นที่เมืองและเสริมต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตในอนาคตให้แก่เยาวชนได้” ผ่านการจัดการข้อมูลเมืองและทรัพยากรในชุมชน (City Data Catalogue and Community Assets Data) ทั้งทางประวัติศาสตร์และร่วมสมัย โดยอาศัย

สินทรัพย์เชิงเครือข่าย (Network Assets) ของกลไกภาคสถาบันการศึกษา ร่วมกับการออกแบบบทเรียนการมีส่วนร่วมเรียนรู้ ท้องถิ่นศึกษาของเยาวชนคนรุ่นใหม่แต่ละช่วงวัย (Youth Engagement Program) จากสถาบันการศึกษา 3 ระดับในเมือง เชียงใหม่ โดยมีกลุ่มเป้าหมายหลักเป็นตัวแปรสำคัญในการยึดโยงความสัมพันธ์ของกลุ่มพลเมืองภาคส่วนต่าง ๆ อย่างมีส่วนร่วม ได้แก่ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย และอุดมศึกษา จากสถานศึกษาต่าง ๆ ในเมืองเชียงใหม่ (ดังรูปที่ 1) ซึ่งจะกลายเป็นกลุ่มขับเคลื่อนการเปลี่ยนผ่านเมือง (Transforming City) ในอนาคต เชื่อมโยงการเรียนรู้ร่วมกับภาคอื่น ๆ ทั้งภาคประชาสังคมที่เข้มแข็ง ชุมชนต้นแบบ และหน่วยงานท้องถิ่น เกิดเป็นบทเรียนการพัฒนาการเรียนรู้ท้องถิ่นศึกษาจาก โจทย์การพัฒนาเมืองของเยาวชน โดยใช้สินทรัพย์เชิงกายภาพของเมืองและชุมชนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ (Physical Assets) ทั้งระดับชุมชน สังคม สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญา การบริหารจัดการทรัพยากร และบูรณาการการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพในรูปแบบใหม่ ๆ เกิดเป็นการสร้างในพื้นที่การเรียนรู้สาธารณะในระดับชุมชนและเมือง ต่อยอดสินทรัพย์เชิง เศรษฐกิจ (Economic Assets) ภายใต้คุณค่าของการพัฒนาเมืองจากฐานราก ตั้งแต่การสร้างการรับรู้ไปจนถึงการปลูกฝังการ พัฒนาเมืองในอนาคต ด้วยการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ และสร้างความภาคภูมิใจในท้องถิ่นต่อกลุ่มเยาวชนรุ่นใหม่ เกิดเป็น เชียงใหม่เมืองแห่งการเรียนรู้ และพื้นที่แห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างเป็นรูปธรรม

รูปที่ 1 ตำแหน่งที่ตั้งของสถาบันการศึกษาในพื้นที่เมืองเชียงใหม่

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อสร้างกระบวนการ และโครงการต้นแบบการเรียนรู้ท้องถิ่นศึกษารูปแบบใหม่ ๆ ในระบบการศึกษาแบบ บูรณาการแก่เยาวชน จากการรวบรวมชุดข้อมูลเมืองและทรัพยากรในฐานะพื้นที่แห่งการเรียนรู้ท้องถิ่นศึกษาเมืองเชียงใหม่สู่การเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3. แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตกับการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้อย่างยั่งยืน

การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) คือ รูปแบบหนึ่งของการศึกษาที่เริ่มต้นเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ด้วยตัวเอง (Self-Initiated Study) ซึ่งเน้นการพัฒนาส่วนบุคคล โดยไม่เกี่ยวกับวัย เรื่อย ๆ ไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งทั่วไปมักถูกนำไปอ้างถึงการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นนอกห้องเรียน ตามความสมัครใจในการเรียนรู้เพื่อเติมเต็มเป้าหมายของตัวเอง และพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดย UNESCO Institute for Lifelong Learning (2019) ให้ความหมายเพิ่มเติมว่า เป็นการศึกษาที่มากกว่าการยกระดับการศึกษาให้สูงขึ้นเป็นการเสริม หรือการฝึกอบรม แต่การศึกษาเป็นเรื่องของบุคคลที่สามารถจะเรียนรู้ เพื่อสนองตอบความปรารถนาที่ต้องการรู้และพัฒนาตนเองให้มีความสามารถเพิ่มมากขึ้นด้วย ในหนังสือ Lifelong Education and School Curriculum ของ Dave (1973) ยังได้กล่าวถึงแนวคิดและลักษณะของการศึกษาตลอดชีวิตไว้ว่า มีความซับซ้อนและหลากหลายขึ้นอยู่กับลักษณะปัจจัยต่าง ๆ ทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของในแต่ละช่วงชีวิตที่จำเป็นต้องมีทักษะ ความรู้ และทัศนคติใหม่ ๆ เกิดเป็นการเรียนรู้ใหม่ หรือการเรียนรู้ที่ไม่เคยได้รับมาก่อน เป็นเสมือนโปรแกรมการเรียนรู้ระยะยาว และยังเป็นมุมมองใหม่ ๆ ที่ยังอยู่ในกระบวนการวิวัฒนาการ

การสังเคราะห์เนื้อหาของท้องถิ่น (Local Literature) ในบทความนี้ จึงมุ่งเน้นแนวคิดการจัดการความรู้ เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชนในทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 (21st Century Skill) ตามแนวทางการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-Center) การเรียนเชิงรุก (Active Learning) และการจัดการศึกษาไปสู่การพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน (Chaiyasut, 2015; ผุสดี กลิ่นเกษร, 2562) โดยกล่าวถึงโลกในปัจจุบันที่ได้ถูกปรับเปลี่ยนตามสภาพกาลเวลา ด้วยความรู้และนวัตกรรมเทคโนโลยีทันสมัย การเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการที่สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต และไม่จำเป็นต้องเกิดในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว แต่อาจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ครอบครัว สังคม และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมต่อการเรียนรู้ (สันติภาพ รอดสถิตย์, 2559) และส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ ความเข้าใจ ความคิด อารมณ์ ทัศนคติ ความชำนาญ และทักษะที่มีความจำเป็นในการดำรงชีวิต โดยเฉพาะการเรียนรู้และการทำงานในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสาร ส่งผลให้เกิดกระแสการปรับเปลี่ยน ทางสังคม ทำให้วิถีการดำรงชีวิตเปลี่ยนไป (Tuama, 2020)

การสร้างผู้เรียนให้มีทักษะในศตวรรษที่ 21 จึงต้องมีลักษณะที่ทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้น คิดค้นหาความรู้ และคำตอบอยู่ตลอดเวลา ซึ่งแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ร่วมกับการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Workshop) โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จะทำให้เกิดองค์ความรู้จากสิ่งที่ปฏิบัติและลงมือทำร่วมกัน มากกว่าการฟังหรือท่องจำ การจัดการเรียนรู้เชิงรุกจึงสามารถพัฒนาแก้ไขปัญหา ความน่าเบื่อของชั้นเรียนแบบเดิม เป็นผลทำให้เกิดข้อค้นพบและสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ได้ (อานนท์ พรหมศิริ, 2563) พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในยุคโลกาภิวัตน์ ตลอดจนสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม นำไปใช้ในทางสร้างสรรค์ และเกื้อกูลแก่สังคม ทำให้ระบบการศึกษาปัจจุบัน ต้องเป็นระบบที่เปิดกว้างให้อิสระ และทางเลือกสูงสุดขึ้น ทั้งในแง่ความหลากหลายของกระบวนการเรียนรู้ เนื้อหาความรู้ และการจัดการเรียนรู้ ซึ่งไม่ได้มาจากภาครัฐเพียงฝ่ายเดียว แต่ต้องอาศัยความเชื่อมโยงของบ้าน สถาบันการศึกษา วิถีชุมชน และทุกส่วนของสังคมอย่างเป็นองค์รวม เพื่อตอบสนองความต้องการที่จะเรียนของผู้เรียนจนเกิดเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ (อัมพิกา ชุมมธยา และชาญณรงค์ ศรีสุวรรณ, 2562)

เมืองแห่งการเรียนรู้ จึงเป็นเมืองที่สามารถจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในทุก ๆ ภาคส่วน จากการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมคุณภาพ และเพิ่มขีดความสามารถของแต่ละบุคคล และการทำงานร่วมกันของคนในเมืองเพื่อนำไปสู่กลไกการพัฒนาเมือง อันเป็นพื้นฐานในการแก้ปัญหาเรื่องการพัฒนาเมือง สิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรม เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals – SDGs) โดยเฉพาะเป้าหมายที่ 4 การศึกษาอย่างครอบคลุม เท่าเทียม และมีคุณภาพ และเป้าหมายที่ 11 การพัฒนาเมืองและถิ่นฐานของมนุษย์ได้อย่างยั่งยืนอย่างปลอดภัย และมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมถึงการยกระดับชุมชนแออัด การลงทุนด้านการขนส่งสาธารณะ

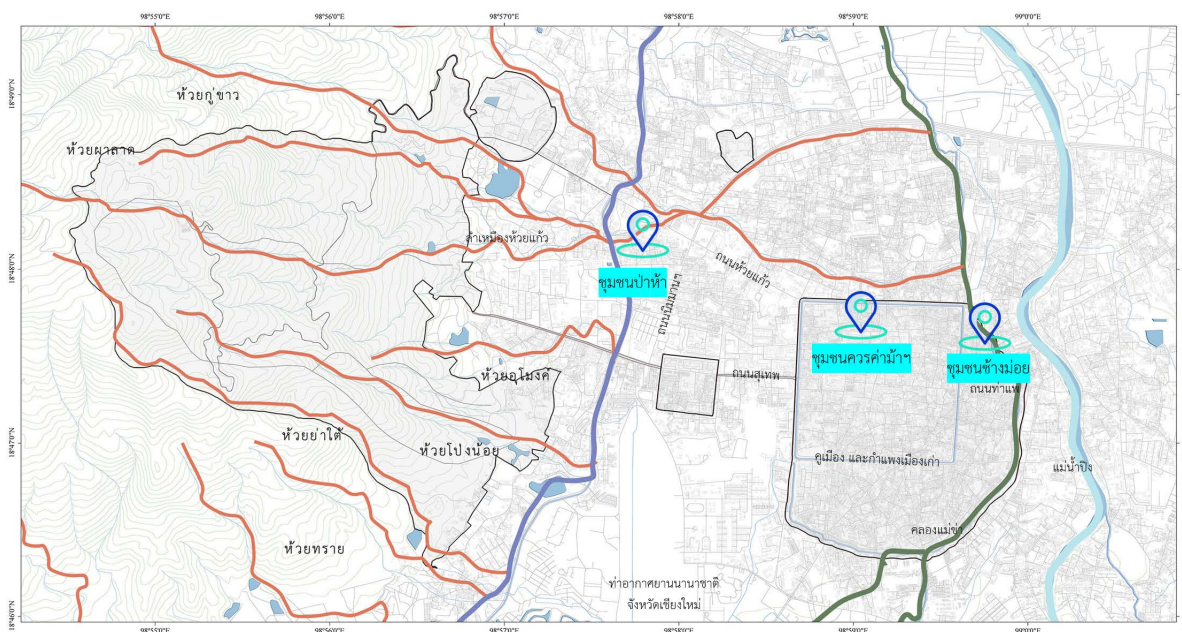
การสร้างพื้นที่สีเขียวสาธารณะ การปรับปรุงการวางผังเมือง และการจัดการโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วน (UNESCO Institute for Lifelong Learning, 2019)

4. วิธีการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้ เน้นการวิจัยเชิงคุณภาพ ภายใต้การถอดบทเรียนจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อมุ่งผลลัพธ์ในการปรับเปลี่ยนการเรียนรู้สู่การเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

4.1 ศึกษา รวบรวม และสังเคราะห์เนื้อหาของท้องถิ่น (Local Literature) เพื่อออกแบบและวางโครงสร้างการเรียนรู้ท้องถิ่นศึกษา (Local Study Programme) จากหลากหลายแหล่งทั้งในเชิงปฐมภูมิและทฤษฎี ประกอบด้วย (1) เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเมืองเชียงใหม่ (2) การสัมภาษณ์ปราชญ์และผู้เชี่ยวชาญ 6 คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมเมืองเชียงใหม่ อาจารย์ นักวิจัย และนักโบราณคดีกรมศิลปากรที่ 7 (3) การประชุมรับฟังความคิดเห็นจากการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ในงาน Chiang Mai Learning City Forum ได้แก่ ตัวแทนสถาบันการศึกษา ภาคประชาสังคมเมือง หน่วยงานท้องถิ่น และผู้สนใจ จำนวน 50 คน และ (4) การสำรวจพื้นที่และทำแผนที่ (Mapping) ระบบนิเวศนวัตกรรมการเมืองเชียงใหม่

เกิดเป็นชุดข้อมูลเมืองและทรัพยากรชุมชน ซึ่งพบว่าสามารถแบ่งรูปแบบการเรียนรู้เมืองเชียงใหม่ออกเป็น 3 บทเรียน จากเนื้อหาของท้องถิ่นที่ค้นพบและคัดกรองขึ้นต้น ผ่านพื้นที่ 3 ชุมชนต้นแบบที่มีศักยภาพสูงในระบบนิเวศเมืองด้านต่าง ๆ กัน จากผลโหวตของผู้ใช้เฟซบุ๊กเพจ Chiang Mai Learning City ได้แก่ บทเรียนที่ 1 พัฒนาการเมืองอดีต-ปัจจุบัน: กรณีศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์ ตำนาน เรื่องเล่า ชุมชนควรคำม้าสามัคคี บทเรียนที่ 2 อนาคตเมืองแห่งการเรียนรู้ กรณีศึกษาเรื่องสิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศเมือง ชุมชนป่าห้า และบทเรียนที่ 3 ลักษณะเฉพาะของย่านและชุมชน กรณีศึกษาเรื่องเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ชุมชนช้างม่อ (ดังรูปที่ 2)

รูปที่ 2 ตำแหน่งที่ตั้งชุมชนต้นแบบ 3 ชุมชน

4.2 สร้างแบบจำลองสถานการณ์การเรียนรู้ท้องถิ่นศึกษา จากกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ประกอบด้วย การลงสำรวจชุมชน การระดมความคิดและวิเคราะห์พื้นที่ และการนำเสนอแนวคิดผ่านการทำงานศิลปะ ซึ่งถือ

ได้ว่าเป็นสื่อที่สามารถทำร่วมกันได้ง่ายและสอดคล้องกับเนื้อหาได้อย่างสร้างสรรค์ที่เรียกว่า อำนาจแบบอ่อน (Soft Power) ที่จะสร้างการมีส่วนร่วมและเข้าถึงเยาวชนในสถาบันการศึกษาทั้ง 3 ระดับ ที่มาจากต่างสถาบันได้เรียนรู้ร่วมกันในระยะเวลาสั้น ๆ

นอกจากนี้ จากการหารือร่วมกับกลุ่มภาคีเครือข่ายภาคประชาสังคมด้านการสร้างการเรียนรู้เมืองเชียงใหม่ ประกอบด้วย กลุ่มสภามหาวิทยาลัย กลุ่มเชี่ยวชาญหอ กลุ่มโฮมโฮมสืบสาน กลุ่มเชียงใหม่อ่าน และกลุ่มฮอมสุขสตูดิโอ สามารถแบ่งระดับวัย อายุ และบทเรียนที่ค้นพบ เพื่อทดสอบบทเรียนเมืองขึ้นพื้นฐาน ออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 3 จำนวน 4 กลุ่ม กลุ่มละ 5 คน กับบทเรียนพื้นฐานด้านพัฒนาการเมือง (2) กลุ่มนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 4 กลุ่ม กลุ่มละ 5 คน กับบทเรียนประยุกต์ด้านอนาคตเมืองแห่งการเรียนรู้ ที่มุ่งเน้นเรื่องสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศเมืองเป็นหลัก และ (3) กลุ่มนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา จำนวน 4 กลุ่ม กลุ่มละ 5 คน กับบทเรียนต่อยอดอย่างสร้างสรรค์ด้านเศรษฐกิจเมือง ที่มีความซับซ้อนมากที่สุด โดยอาศัยการเชื่อมต่อกับเครือข่ายของสถาบันการศึกษาในเมืองเชียงใหม่ รวมทั้งสิ้น 60 คน

4.3 วิเคราะห์สถานการณ์จากกิจกรรมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมของเยาวชน จำนวน 2 ครั้ง ประกอบด้วย

(1) การจำลองสถานการณ์การเรียนรู้ท้องถิ่นศึกษา ร่วมกับแบบการประเมินความรู้ก่อน-หลังทำกิจกรรม และ (2) การถอดบทเรียนกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นศึกษา ทั้งก่อน-ระหว่าง-หลังทำกิจกรรม ร่วมกับนักเรียนทั้ง 3 กลุ่มหลัก และกลุ่มคณะทำงานร่วมในกิจกรรมทั้ง 3 บทเรียน ได้แก่ กลุ่มเครือข่ายประชาสังคม กลุ่มชุมชน และกลุ่มคุณครูแนะแนวผู้ดูแลนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม

4.4 สรุปกระบวนการปรับเปลี่ยนการเรียนรู้ท้องถิ่นศึกษาในระบบการศึกษาแบบบูรณาการ กลไกการพัฒนาท้องถิ่นศึกษาสำหรับเยาวชนแต่ละช่วงวัย เพื่อเชื่อมโยงกับผู้คนหลากหลายภาคีเครือข่ายในเมือง โดยเฉพาะสถาบันการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นโรงเรียนภาคเอกชนต้นแบบที่ส่งนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมครั้งนี้ จำนวน 5 โรงเรียน

5. ผลการวิจัย

การสร้างกระบวนการปรับเปลี่ยนเรียนรู้ท้องถิ่นศึกษาของเยาวชนแต่ละระดับ จำเป็นอย่างยิ่งต่อการส่งต่อทรัพยากรและข้อมูลเมืองที่มีคุณค่าในอนาคต เพื่อให้เกิดปลูกฝังและสร้างการรับรู้การพัฒนาเมืองอย่างมีส่วนร่วมแก่เยาวชนรุ่นใหม่ ผลการวิจัย พบประเด็นสำคัญในการสร้างกลไกเพื่อเชื่อมโยงไปยังเครือข่ายอื่น ๆ อย่างเป็นองค์รวมและการบูรณาการในทุกระดับทั้งภาคการศึกษา และส่งผลกระทบต่อพัฒนาเมืองอย่างเป็นรูปธรรม ประกอบด้วย

5.1 การรวบรวมชุดข้อมูลเมืองและทรัพยากรชุมชนในฐานะพื้นที่แห่งการเรียนรู้ท้องถิ่นศึกษา

จากการค้นหาทรัพยากรการเรียนรู้อย่างเป็นขั้นตอนในหลากหลายรูปแบบ ทั้งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ การสืบค้นข้อมูลทางเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและปราชญ์ชุมชน การสำรวจพื้นที่การประชุมกลุ่มย่อย และการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นในเวทีเสวนา Chiang Mai Learning City Forum 2021 ครั้งที่ 1 โดยประเด็นสำคัญต่าง ๆ ของบทเรียนด้านท้องถิ่นศึกษา กับการพัฒนาอนาคตเมืองแห่งการเรียนรู้ จากแผนของหน่วยงานราชการ หน่วยงานท้องถิ่น ภาคการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญ ปราชญ์ชุมชน และภาคประชาสังคม เชื่อมโยงการพัฒนาเมืองสู่บทเรียนของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 สามารถแบ่งได้ 3 ประเด็น ประกอบด้วย

5.1.1 การพัฒนาการเมือง อดีต-ปัจจุบัน พบว่า เนื้อหาส่วนใหญ่มีส่วนประกอบเกี่ยวกับองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม และเมือง ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ตำนาน เรื่องเล่า และความเชื่อของชาวล้านนาเป็นหลัก เช่น ในวิจัยเรื่องประวัติศาสตร์ชุมชนในเชียงใหม่: การสร้างประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของสมโชติ อ๋องกุล (2546) ที่ยังคงใช้กันจนถึงปัจจุบัน หรือสิ่งที่เกิดจากความทรงจำ ความเชื่อ หรือความประทับใจในเรื่องราวเหล่านั้นตั้งแต่ยังเด็ก ตลอดจนจากประสบการณ์สอน การทำกิจกรรมร่วมกับเยาวชนหลากหลายรูปแบบ และองค์ความรู้ของผู้เชี่ยวชาญเอง เช่น จากการสัมภาษณ์ วิภาณพพันธุ์ (การสื่อสารส่วนบุคคล [สัมภาษณ์], 6 กรกฎาคม 2564); สายกลาง จินดาสุ (การสื่อสารส่วนบุคคล [สัมภาษณ์], 6 กรกฎาคม 2564); วรณัฐจักษ์ บุญยสุรัตน์ (การสื่อสารส่วนบุคคล [สัมภาษณ์], 7 กรกฎาคม 2564; อิศรา กันแตง

(การสื่อสารส่วนบุคคล [สัมภาษณ์], 7 กรกฎาคม 2564) ซึ่งบางอย่างยังคงปรากฏอยู่ในเมืองเชียงใหม่ ถึงแม้ว่าจะถูกลดบทบาทความสำคัญลงไป จึงเป็นประเด็นสำคัญที่จะนำไปสู่การวางแผนเรื่องของ “บทเรียนที่ 1: พัฒนาการเมือง อดีต-ปัจจุบัน กรณีศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์ ตำนาน เรื่องเล่า ชุมชนควรม้าสามัคคี” ได้ดังนี้

1) ข้อมูลทางประวัติศาสตร์เมือง และรูปแบบการวางผังเมืองของผู้สร้างเมืองเชียงใหม่ในอดีต การเชื่อมโยงโครงข่ายกับเมืองต่าง ๆ สู่ออกแบบสถาปัตยกรรมในแต่ละยุคสมัย สะท้อนถึงเรื่องราวการตั้งถิ่นฐานของผู้คนต่างชนชาติที่เข้ามาอาศัยอยู่ในช่วงเวลาต่าง ๆ ผสมกันเป็นเมืองล้านนา ผ่านกาลเวลาต่าง ๆ และการก่อตัวของย่านและวัฒนธรรมหลักของเมืองจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นเสน่ห์ที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในเมืองเชียงใหม่อย่างหาค่ามิได้ และทำให้เยาวชนได้ตระหนักคุณค่าที่ซ่อนอยู่ในเมืองได้เป็นอย่างดีผ่านประสบการณ์ที่มีอยู่จริง

2) การสะท้อนศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณี อันเป็นความทรงจำที่ทำให้เกิดความผูกพันกับเมือง บ้าน วัด และโรงเรียน (บ.ว.ร) ได้เป็นอย่างดี ทั้งทางด้านศาสนา ภาษา การประกอบอาชีพ จารีตประเพณี หรือกิจกรรมความเชื่อของเมือง ผ่านการแต่งกาย การดำเนินวิถีชีวิต และการมอย้อนกลับถึงรากฐานทางวัฒนธรรมของตนเอง เพื่อส่งต่อในมุมมองการเรียนรู้ในโลกแวดล้อมที่กว้างขวางขึ้น ก่อให้เกิดมูลค่าสินทรัพย์ในการนำมาประยุกต์ใช้ในอนาคต ซึ่งอาจจะมีกรณีศึกษาของต่างประเทศร่วมด้วยกับการสื่อสารเหล่านั้นให้เห็นภาพชัดขึ้น

3) การบอกเล่าตำนาน เรื่องเล่า และความเชื่อของคนล้านนา ซึ่งอาจจะเป็นจริง หรือไม่ก็เป็นได้ แต่สามารถสืบค้น และหาหลักฐานบางอย่างเชื่อมโยงกันได้อย่างน่าสนใจ ทำให้บางส่วนของชาตหายไปสามารถเติมเต็มกันได้อย่างมีนัยยะสำคัญ ประกอบกับการสร้างความสนใจให้กับเยาวชนได้เกิดความสุขสนุกสนานระหว่างการเรียนรู้ และถ่ายทอดเรื่องราวประวัติศาสตร์ที่ถึงแม้จะน่าเบื่อ และกลับทำให้เกิดคุณค่าในมุมมองที่ต่างไป เช่น นิทานสอนใจ ตำนานการสร้างเมือง สิ่งมหัศจรรย์และปาฏิหาริย์ การบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของเมืองหรือไหว้ผีบรรพบุรุษ การใช้ตัวอักษร หรือการถอดบทเพลงเก่าของคุณจรัล มโนเพ็ชร เป็นต้น สามารถสะท้อนถึงประวัติศาสตร์ สังคม ภูมิศาสตร์ และวัฒนธรรมที่ก่อตัวจนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของผู้คนและเมืองเชียงใหม่ได้อย่างสมบูรณ์

4) เครื่องมือการถ่ายทอดข้อมูลอดีต-ปัจจุบัน ที่สามารถเข้าถึงเยาวชนหรือเยาวชนสามารถเข้าถึงอย่างเท่าเทียมกัน และสามารถมีประสบการณ์ร่วมกับสิ่งเหล่านี้ได้ง่าย ตลอดจนเกิดความเข้าใจและรู้สึกภูมิใจกับรากเหง้าทางวัฒนธรรมเหล่านั้นอย่างรู้คุณค่า และเกิดความรู้สึกรักและหวงแหนในถิ่นที่

5) การวางแผนการถ่ายทอดข้อมูลและบทเรียนต่าง ๆ แก่เยาวชน ควรคำนึงถึงลำดับ และเนื้อหาที่เหมาะสม การเลือกผู้ถ่ายทอด และดึงเอาข้อมูลที่มีอยู่ออกมาใช้สื่อสารข้อมูลที่หลากหลายเป็นเรื่องที่สำคัญและมีประโยชน์อย่างมากต่อเยาวชน ทั้งปราชญ์ ชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ท้องถิ่น ภาคประชาสังคม หรือผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้อง ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจมากขึ้น และไม่รู้สึกลังเล เบื่อหน่าย และการยึดเหนี่ยวเนื้อหาให้จำกันได้ จนสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างมีส่วนร่วมได้

5.1.2 อนาคตเมืองแห่งการเรียนรู้ พบว่า เนื้อหาส่วนใหญ่มีส่วนประกอบของแผนงานและยุทธศาสตร์ ประเด็นที่ส่งผลกระทบชัดเจนในพื้นที่ การก่อตัวของภาคประชาสังคมในเมือง และเกิดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนกับการพัฒนาเมืองเป็นหลัก จึงมีการมุ่งประเด็นไปที่เรื่องของ “สิ่งแวดล้อมและนิเวศเมือง” เป็นหลัก จากการถอดบทเรียนจากประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ในกิจกรรม Chiang Mai Learning City Forum ครั้งที่ 1 ที่จัดขึ้นเมื่อวันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ. 2564 ซึ่งประกอบด้วย ผู้เข้าร่วมจากเทศบาลนครเชียงใหม่ หน่วยงานราชการ ภาคประชาสังคม สถาปนิกชุมชน และหน่วยงานด้านการศึกษาในพื้นที่ ทำให้สามารถสรุปประเด็นสำคัญที่จะนำไปสู่การวางแผนเรื่องของ “บทเรียนที่ 2: อนาคตเมืองแห่งการเรียนรู้ กรณีศึกษาเรื่องสิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศเมือง ชุมชนป่าห้า” ที่สร้างการเน้นย้ำส่วนของการคิดวิเคราะห์ว่า บทเรียนควรเป็นไปในลักษณะใด จะสร้างบทเรียนที่เชื่อมโยงกันอย่างไร จึงจะเหมาะสม และสามารถผสานความร่วมมือจากกลไกต่าง ๆ ทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม และชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

1) การสร้างความร่วมมือขององค์กรต่าง ๆ ควรมีทั้งภาครัฐ เอกชน ภาคประชาชน ประชาสังคม และสถาบันการศึกษาไปด้วย ภายใต้การผลักดันแผนระยะต่าง ๆ เชื่อมกับแผนระดับจังหวัด และท้องถิ่น จึงจะทำให้เกิดเมืองแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืน

2) การสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชน จำเป็นต้องมีหลักสูตรที่สอดคล้องไปกับการพัฒนาโยบายด้านสิ่งแวดล้อม ที่นอกจากจะเสริมประสิทธิภาพ และศักยภาพให้กับการเรียนรู้ของเยาวชนแล้ว ยังนำไปสู่นโยบายการพัฒนาเมืองด้านสิ่งแวดล้อมที่เป็นประเด็นหลักสำคัญอย่างยั่งยืนได้

3) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับการพัฒนาเมืองของเยาวชนนั้น ควรมีการถอดบทเรียนงานต่างประเทศ ร่วมกับการเชื่อมโยงการสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ เช่น การสร้างชมรมสิ่งแวดล้อมสำหรับเยาวชน เป็นต้น

4) การเชื่อมโยงทรัพยากรกับการสร้างความตระหนักรู้ต่อเยาวชนเป็นเรื่องที่สำคัญ ที่ก่อให้เกิดการสร้างความรู้ถึงความเป็นเจ้าของเดียวกัน สร้างความผูกพันต่อพื้นที่ของเยาวชนอย่างมีส่วนร่วม โดยผ่านการนำเสนอความรู้จักคนในท้องถิ่นหรือในพื้นที่เป็นตัวแปรที่สำคัญ

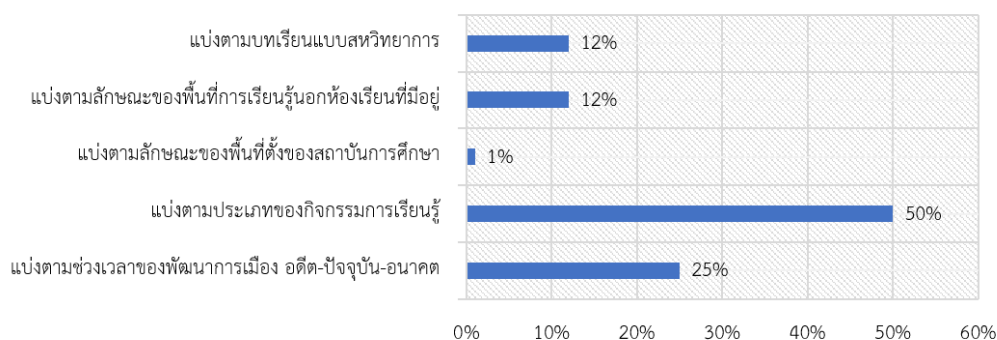
5) การขยายฐานการเรียนรู้ในหลากหลายรูปแบบของการพัฒนาสภาพแวดล้อม ทั้งทางด้านการพัฒนาย่าน เศรษฐกิจสร้างสรรค์ การออกแบบพื้นที่สำหรับเยาวชน ล้วนเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการพัฒนาอนาคตของเมือง และส่งผลต่อการสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีต่อเยาวชน รวมถึงเชื่อมโยงผู้ประกอบการรุ่นใหม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมและฟังเสียงเยาวชนมากขึ้น สร้างโอกาสในการพัฒนาเมืองในอนาคตต่อไป

6) การนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่เยาวชนสามารถเข้าถึงได้ง่ายมาปรับใช้กับการเรียนรู้นอกห้องเรียน เช่น สื่อออนไลน์ เพื่อเชื่อมโยงเข้ากับหลักสูตร จะทำให้สามารถกระตุ้นการเรียนรู้ และสร้างโอกาสการเข้าถึงพื้นที่แห่งการเรียนรู้ของเยาวชนได้มากยิ่งขึ้นอีกทางหนึ่ง

7) การสื่อสารและประชาสัมพันธ์ และนำเสนอผลงานต่อสาธารณะเป็นระยะ จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ และกระตุ้นให้การขับเคลื่อนการเรียนรู้สามารถต่อยอดไปสู่หน่วยงานต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

โดยผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่ได้ให้ความสนใจ และเคยทำงานที่มีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมเมืองทั้งสิ้น เช่น การส่งเสริมการเรียนรู้เชิงออกแบบและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ การเพิ่ม สนับสนุน พัฒนา และผลักดันพื้นที่สีเขียวในเมือง การบูรณาการด้านการศึกษาศึกษา และการสร้างการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกับเยาวชน เพื่อต่อยอดการพัฒนาเมืองในอนาคต เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในเรื่องของระดับการเรียนรู้การพัฒนาเมืองกับเยาวชนรุ่นใหม่ว่า ควรมีการแบ่งตามประเภทของกิจกรรมการเรียนรู้มากที่สุด (ร้อยละ 50 ของกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรม ดังรูปที่ 3) เพื่อให้เยาวชนแต่ละวัยได้เข้าใจถึงบริบทต่าง ๆ ในการพัฒนาเมืองอย่างเหมาะสม

การแบ่งระดับการเรียนรู้ของเยาวชน

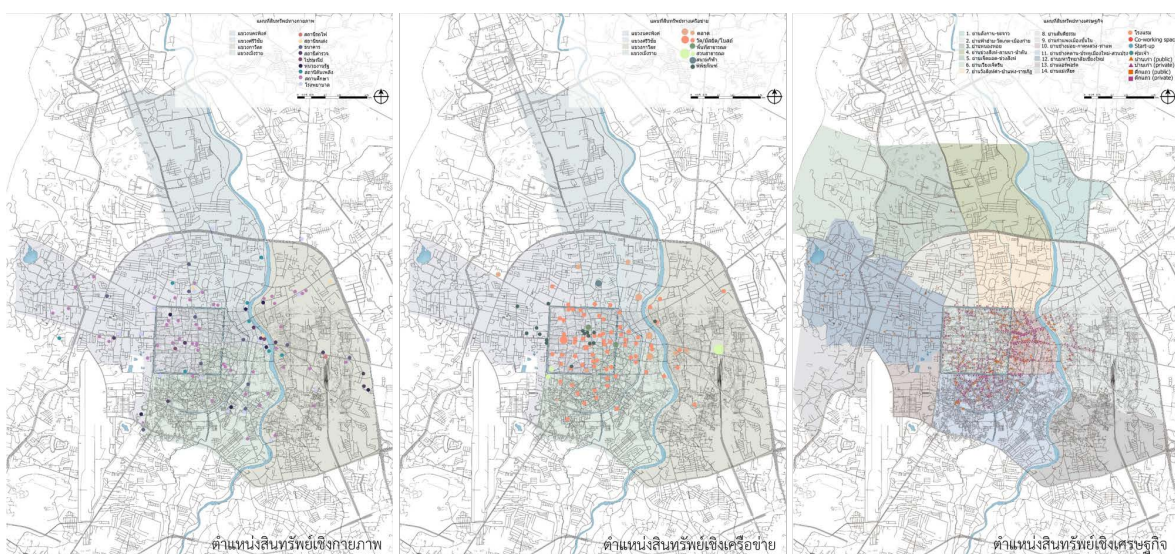

รูปที่ 3 กราฟแสดงความคิดเห็นด้านการจัดระดับการเรียนรู้ของเยาวชนจากผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อย

5.1.3 ลักษณะเฉพาะของย่านและชุมชนพบว่า เนื้อหาส่วนใหญ่มีส่วนประกอบของขอบเขต ลักษณะความเป็นย่าน เอกลักษณ์ ความเฉพาะถิ่น กิจกรรมการค้า ศิลปวัฒนธรรม การประกอบอาชีพของผู้คน และการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นหลัก ซึ่งก่อให้เกิดการพัฒนาที่มุ่งสู่ประเด็น “เศรษฐกิจชุมชนสร้างสรรค์” จากการสืบค้นข้อมูล สํารวจพื้นที่ย่านภายในเมือง และถอดบทเรียนออกมา ร่วมกับการทำแผนที่ (Mapping) ทรัพยากรเมืองใน 3 ระบบนิเวศนวัตกรรม (Innovation Ecosystem) (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, 2562) คือ ข้อมูลสินทรัพย์เชิงกายภาพ (Physical Assets) สินทรัพย์เชิงการสร้างเครือข่าย (Network Assets) และสินทรัพย์เชิงเศรษฐกิจ (Economic Assets) สามารถแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบหลัก คือ (1) ย่านประวัติศาสตร์และสถาบันในเขตเมืองเก่า (2) ย่านศิลปหัตถกรรม และ (3) ย่านการค้าเก่า-ใหม่ ดังรูปที่ 4

ส่งผลต่อแนวทางการสร้างบทเรียนสำหรับการเรียนรู้ทั้งถึงศึกษา เรื่องลักษณะเฉพาะของย่านและชุมชน จึงควรได้รับการถ่ายทอดในลักษณะที่เกิดจากรากฐานของเมืองเชียงใหม่ที่มีเสน่ห์ สำหรับคนหลากหลายกลุ่ม ทั้งคนอยู่เดิม คนอยู่ใหม่ นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ โดยข้อมูลจากการประเมินตนเองของชาวเชียงใหม่ผู้มีบทบาทสำคัญ (Active Citizen) ที่เข้าร่วมในปฏิบัติการเชียงใหม่เอี่ยม (เครือข่ายนักผังเมืองเชียงใหม่, 2553) ได้กล่าวถึงความเป็นย่านว่า มีรากฐานมาจากพัฒนาการของเมืองมาแต่อดีต พญามังรายสร้างเวียงเชียงใหม่ ตั้งแต่ พ.ศ. 1839 นอกจากเมืองรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสที่มีการวางผังอย่างชาญฉลาดแล้ว ยังมีระบบที่สัมพันธ์กับธรรมชาติอย่างลึกซึ้ง ทั้งดอยสุเทพทางตะวันตก และแม่น้ำปิงทางตะวันออกของเมือง รวมทั้งระบบชลประทานที่นำน้ำจากภูเขาสู่เมือง จนเป็นอัตลักษณ์ด้านระบบการวางผังที่สำคัญของเมืองในอดีตที่ยังคงปรากฏในปัจจุบัน ซึ่งเป็นองค์ประกอบของคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล (OUV) ในการจะขอขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกอีกด้วย

ทำให้ย่านในเมืองเกิดจากความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างในลักษณะเชิงพื้นที่และกิจกรรม ซึ่งบทความของวิทยา ดวงธิดา และปรานอม ต้นสุขานันท์ (2561) ได้สนับสนุนความคิดดังกล่าวเพิ่มเติมว่า ย่านและละแวกบ้านของเมืองเชียงใหม่ที่มีลักษณะดังกล่าวนี้มีมากถึง 14 ย่าน ซึ่งย่านเศรษฐกิจที่สำคัญในปัจจุบัน ยังต่อเนื่องมาจากย่านในอดีต ทั้งพื้นที่ทางทิศตะวันออกของเขตกำแพงเมือง ต่อเนื่องไปจนจรดแม่น้ำปิง เช่น ชุมชนลําช้าง ช้างม่วย กาดหลวง สันป่าข่อย หรือวัวลาย เป็นต้น และพื้นที่บนถนนนิมมานเหมินท์ โดยภายหลังเกิดเป็นย่านการค้าและชุมชนที่โดดเด่นขึ้น จากการวางผังเมืองแบบกริด (Grid) ขนาดเล็ก ๆ ที่เกิดจากการพัฒนาพื้นที่เมืองสมัยใหม่ (จิรินธนิ นิตติกา, 2560) ย่านในเมืองเชียงใหม่จึงมีทั้งองค์ความรู้เชิงประวัติศาสตร์ และร่วมสมัย อันมีอัตลักษณ์เฉพาะตนที่ควรได้รับการเรียนรู้เป็นบทเรียน และเป็นห้องเรียนเมืองแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง

รูปที่ 4 การสำรวจและจัดทำแผนที่รวบรวมข้อมูลทรัพยากรเมืองตามระบบนิเวศนวัตกรรม

โดยเมื่อนำข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย และการสำรวจเชิงพื้นที่ มาทำการสรุปในรูปแบบการทำ Mapping ตามการแบ่งกลุ่มทรัพยากร 3 ประเภท (ดังรูปที่ 3) สามารถสรุปเป็น “บทเรียนที่ 3: ลักษณะเฉพาะของย่านและชุมชน กรณีศึกษาเรื่องเศรษฐกิจ สร้างสรรค์ ชุมชนข้างม่อ” ดังนี้

1) สินทรัพย์เชิงกายภาพ (Physical Assets) กล่าวคือ เป็นพื้นที่สำหรับการให้บริการประชาชน ได้แก่ อาคารประเภทสาธารณูปโภค และสาธารณูปการของภาครัฐและเอกชน ส่วนใหญ่กระจุกตัวบริเวณภายในเขตเมืองเก่า ทางด้านทิศตะวันออกบริเวณริมแม่น้ำปิง และทิศตะวันตกบริเวณย่านนิมมาน

2) สินทรัพย์เครือข่าย (Network Assets) กล่าวคือ เป็นพื้นที่สำหรับการพบปะพูดคุย และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นสำหรับผู้คนหลากหลายกลุ่มวัย เช่น ตลาด ศาสนสถาน สวนสาธารณะ สนามกีฬา และพิพิธภัณฑ์ ส่วนใหญ่กระจุกตัวบริเวณภายในเขตเมืองเก่า และทางด้านทิศตะวันออกบริเวณย่านการค้าริมแม่น้ำปิง

3) สินทรัพย์เชิงเศรษฐกิจ (Economic Assets) กล่าวคือ เป็นพื้นที่หรืออาคารที่มีความสำคัญและกำลังได้รับการพัฒนาสำหรับย่านการค้า และเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ของเมือง สอดคล้องกับแนวทางของเชียงใหม่เมืองสร้างสรรค์ โดย UNESCO ที่พบส่วนใหญ่กระจุกตัวบริเวณในเขตเมืองเก่า และทิศตะวันออกบริเวณริมแม่น้ำปิง

5.2 กระบวนการพัฒนาโครงการต้นแบบการเรียนรู้ท้องถิ่นศึกษาสำหรับเยาวชน

การถอดบทเรียนจากกิจกรรมเชิงปฏิบัติการการมีส่วนร่วมเรียนรู้ท้องถิ่นศึกษาของเยาวชน (Young Engagement Program) เพื่อการสร้างกระบวนการและรูปแบบการเรียนรู้ท้องถิ่นศึกษา (Local Literacy) ที่นำไปสู่กลไกการบูรณาการร่วมกับสถาบันการศึกษาและเยาวชนด้านการพัฒนาเมืองในแต่ละช่วงวัย โดยการศึกษา รวบรวมข้อมูลและทรัพยากรชุมชนเมืองเชียงใหม่ ซึ่งสามารถแบ่งการดำเนินการออกเป็น 3 ส่วนหลัก ๆ ได้แก่

5.2.1 การประชุมหารือ และสัมภาษณ์ กล่าวคือ เป็นการรวบรวมข้อมูลบทเรียน และการสัมภาษณ์กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาการ กลุ่มปราชญ์หรือผู้นำชุมชน และภาคประชาสังคมที่ทำงานในด้านที่เกี่ยวข้อง เช่น บ้านเรียนข้างเผือก โฮงเฮียนสืบสาน เชียงใหม่อ่าน ใจบ้านสตูดิโอ ฮอมสุขสตูดิโอ เครือข่ายชุมชนเมืองรักษ์เชียงใหม่ เชียงรายหอม กรีนเรนเจอร์ สภาเด็กและเยาวชน และสภาลมหายใจ เป็นต้น เพื่อให้เกิดการพัฒนากิจกรรมที่สอดคล้องกับบทเรียนที่ต้องการสื่อสารไปยังผู้เรียนให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุดทั้ง 3 บทเรียน คือ 1) พัฒนาการเมืองอดีต-ปัจจุบัน 2) สิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศเมือง และ 3) ย่านเศรษฐกิจชุมชนสร้างสรรค์

5.2.2 การลงสำรวจพื้นที่ และสัมภาษณ์คนในชุมชน กล่าวคือ เป็นการค้นหาทรัพยากร คัดเลือก และเตรียมชุมชนที่มีความพร้อมสำหรับการพัฒนาพื้นที่แห่งการเรียนรู้สำหรับเยาวชน ทั้งข้อมูลที่สอดคล้องกับบทเรียนที่วางไว้ข้างต้น 3 บทเรียน และทรัพยากรในการเรียนรู้สำหรับเยาวชนที่ปรากฏในพื้นที่อย่างเหมาะสม โดยมีความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นต้นตั้ง เพื่อสกัดเป็นบทเรียนที่เชื่อมต่อเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ สะท้อนรูปแบบการตั้งถิ่นฐาน ระบบนิเวศเมืองในอดีต-ปัจจุบัน และความเป็นย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ สำหรับเยาวชนในการเรียนรู้ท้องถิ่นศึกษาได้ 3 ชุมชน ดังนี้

1) ชุมชนควรคำม้าสามัคคี ซึ่งอยู่ติดกับพื้นที่ประตูทางเข้าเมือง และที่ตั้งของวัดหัวข่วงทั้ง 4 วัด ซึ่งจากการลงสำรวจพื้นที่ชุมชนพบว่า หากเล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์ที่ซ่อนอยู่ในชุมชนสามารถเล่าผ่านผู้คน พื้นที่ และเรื่องราวที่เปลี่ยนผ่านได้อย่างน่าสนใจของพื้นที่ และผู้อยู่อาศัยในชุมชนเองต่างยินยอมให้ผู้วิจัย และผู้เข้าร่วมโครงการสามารถเข้าไปเรียนรู้ให้ข้อมูล และสืบค้นเรื่องราวของสิ่งเหล่านั้นได้ จึงสามารถแบ่งกลุ่มผู้เรียนรู้ ออกเป็น 5 ฐานย่อย ๆ ได้แก่ ฐาน 1: ประวัติศาสตร์วัดหม้อคำตวง (หมิ่นคำตวง) ฐาน 2: วัดควรคำม้า พื้นที่ค้ำแรมของพ่อค้า และสัตว์พาหนะ ฐาน 3: เรื่องเล่าของคอนลำนากับการอยู่อาศัยของชาวชาติพันธุ์ ฐาน 4: วัฒนธรรมการอยู่อาศัยของคนลำนานา และระบบเครือญาติ และฐาน 5: การตั้งถิ่นฐาน บ้านเก่า และความสัมพันธ์กับระบบนิเวศเมือง

2) ชุมชนป่าห้า ซึ่งตั้งอยู่ฝั่งซอยเลขคู่บนถนนนิมมานเหมินท์ ซึ่งถูกโอบล้อมด้วยความเจริญของย่านการค้าที่อยู่อาศัยที่รองรับการขยายตัวของย่านสถาบันการศึกษา และการขยายเส้นทางการคมนาคมขนส่งรอบเมือง ระบบชลประทานที่ทันสมัย ทำให้พื้นที่ชุมชนป่าห้าเป็นพื้นที่ชุมชนที่เต็มไปด้วยเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และ

ความเชื่อ อันสอดคล้องกับลักษณะภูมิศาสตร์ เช่น การปลูกต้นฟ้า การมองเห็นภูเขา มีลำเหมืองไหลผ่าน และมีบ่อน้ำที่ชุมชนยังคงรักษาไว้ถึงแม้จะไม่ได้ใช้งานอีกแล้ว ชุมชนป่าห่าจึงเป็นพื้นที่ที่เต็มไปด้วยความทรงจำ และสภาพแวดล้อมของเมืองเชียงใหม่ในอดีตหลงเหลืออยู่สมบูรณ์ที่สุดในพื้นที่ย่านนี้ก็ว่าได้ ร่องรอยบางส่วนจางหายไปบ้าง แต่เรื่องราวยังสามารถสืบค้นเรื่องราว และกลิ่นกรองเป็นบทเรียนสำหรับการเรียนรู้ของเยาวชน เรื่องสิ่งแวดล้อม กับอนาคตเมืองได้เป็นอย่างดี

3) ชุมชนช้างม่วย ตั้งอยู่ฝั่งทิศตะวันออกของคูเมือง และกำแพงเมืองฝั่งนอก เป็นย่านการค้าที่ผ่านการปรับเปลี่ยนมากมายตามกาลเวลาจนถึงปัจจุบัน ร่วมกับการประชาสัมพันธ์กิจกรรมประเพณีคนข้าวยาคู้ (วันลอยกระทง) ที่วัดชมพู บริเวณถนนช้างม่วยเก่า-ใหม่ อันประกอบด้วยสินทรัพย์ทางประวัติศาสตร์ที่ซ่อนอยู่มากมาย ทั้งกู๋ช้างม่วย วัดชมพู วัดหนองคำ เจดีย์ร้าง ซ่างตีเหล็ก ซ่างทำซอ ร้านตุ่งสามหาง ร้านผางประทีป และการค้ายุคดั้งเดิม บนระบบถนนขนาดเล็ก ๆ ที่กลายเป็นแหล่งที่ตั้งของร้านค้าสำหรับท่องเที่ยว และพักค้างแรมในยามค่ำคืน หรือบ้านสาว เรียกว่า “ย่านตันโพธิ์” สู่ถนนใหญ่ที่มีอาคารพาณิชย์กรรมและร้านค้าสมัยใหม่กว่า ที่เชื่อมต่อกันและปรับเปลี่ยนผ่านกาลเวลาอย่างน่าสนใจ

ทั้ง 3 พื้นที่ที่มีการเชื่อมต่อกับระบบชลประทาน ลำเหมือง คูเมือง คลองแม่ข่า และแม่น้ำปิง ที่เป็นระบบนิเวศเมืองเชียงใหม่อันมีเสน่ห์ (ดังรูปที่ 2) สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของ วิถี พานิชพันธุ์ (การสื่อสารส่วนบุคคล [สัมภาษณ์], 6 กรกฎาคม 2564); สายกลาง จินดาสุ (การสื่อสารส่วนบุคคล [สัมภาษณ์], 6 กรกฎาคม 2564) ว่าพื้นที่ทั้งในและนอกกำแพงเมืองเชียงใหม่ นั้น นอกจากการวางผังที่ดีเยี่ยม อันนำมาสู่การตั้งถิ่นฐานภายใต้ระบบนิเวศเมืองที่ทันสมัยในอดีต กล่าวคือ ฝั่งในกำแพงจะเต็มไปด้วยวัดวาอาราม ชาวเมือง และผู้คนที่ถูกกวาดต้อนกลับมาช่วงสงครามแล้ว ยังทำให้ส่วนฝั่งนอกกำแพงกลายเป็นที่อยู่อาศัยหรือที่ตั้งถิ่นฐานของชาวต่างชาติในสมัยที่เกิดการเชื่อมต่อการค้าขึ้น เนื่องจากการคมนาคมขนส่งทางน้ำที่ค่อนข้างสะดวกสบาย จึงเกิดร้านค้าในอาคารพาณิชย์ที่มีเอกลักษณ์เรียงรายตามเส้นทางไปจนถึงริมแม่น้ำปิงในเวลาต่อมา จนกระทั่งการรวมเข้ากับสยามประเทศ ทำให้เมืองเชียงใหม่กลืนอายของสถาปัตยกรรม ศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณีแบบผสม รวมถึงตำนานและเรื่องเล่าบางส่วนยังคงปรากฏอยู่จนถึงปัจจุบัน ทำให้เมืองเชียงใหม่แทบทุกส่วนของเมืองนี้น่าเรียนรู้เป็นอย่างมาก หากสามารถนำมาสร้างสรรค์เป็นบทเรียนที่เหมาะสมกับยุคใหม่ จนเกิดการต่อยอดองค์ความรู้จากฐานรากที่มี และเกิดเป็นยุทธศาสตร์ในการปรับปรุงฟื้นฟูพื้นที่และเมืองอย่างเข้าใจต่อไป

5.2.3 การเตรียม และพัฒนารูปแบบกิจกรรม กล่าวคือ เป็นการคิด และการพัฒนาบทเรียนเมืองให้เกิดความเข้าใจได้ง่าย เกิดความสร้างสรรค์ใหม่ ๆ และกระตุ้นให้ผู้เรียนได้รับองค์ความรู้ที่ความถูกต้อง และได้มีส่วนร่วมกับการทดลองทั้งกระบวนการ รวมถึงการสอดแทรกการสร้างการทำงานอย่างมีส่วนร่วมของคนให้ชุมชน ภายใต้กลไกของการเรียนรู้สำหรับเยาวชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ท้องถิ่นศึกษาอย่างมีส่วนร่วมมากที่สุด ตลอดจนการเตรียมอุปกรณ์ และเครื่องมือ ที่จะสามารถสะท้อนข้อมูลจากการเรียนรู้ของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ภายในระยะเวลา 1 วัน อย่างเท่าเทียมกันทั้ง 3 ระดับการศึกษาของเยาวชนผู้เข้าร่วม ผ่านการสร้างความร่วมมือกับองค์กรภาครัฐ เอกชน สถาบันการศึกษาในสังกัด ภาคประชาสังคม และคนชุมชนในพื้นที่ศึกษา

5.3 การออกแบบและการจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ

การเชื่อมโยงบทเรียนทั้ง 3 รูปแบบ กับชุมชนในพื้นที่เมืองเชียงใหม่ และสังกัดทรัพยากรชุมชนแยกออกเป็น ส่วนๆ เพื่อออกแบบกิจกรรมในรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participation Action Research: PAR) เป็นโครงการต้นแบบการเรียนรู้ท้องถิ่นศึกษารูปแบบใหม่ ๆ ที่สามารถบูรณาการร่วมกับสถาบันการศึกษาและเยาวชนในท้องถิ่นของตนเอง ภายใต้เนื้อหาการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวัยของผู้เรียน สามารถนำไปสู่การยกระดับการเรียนรู้ และขับเคลื่อนอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพสูงสุดต่อชุมชน โดยวางรูปแบบกิจกรรมแบบ 1-Day Course ออกเป็น 5 ขั้นตอน ได้แก่

1) การเปิดมุมมองใหม่ (Open Eye) การฟังการเล่าเรื่องเมืองในภาพรวมผ่านการนั่งรถรางเที่ยวชมเมือง โดยองค์กรภาคประชาสังคม เชียว สวย หอม และข้อมูลที่เกิดจากการรวบรวมขึ้นต้นในคู่มือกิจกรรม เพื่อให้เกิดความเข้าใจการเรียนรู้และรับข้อมูลโดยสรุป

2) การเดินสำรวจชุมชน (Observation and Collection) ผ่านการพูดคุยกับคนในชุมชน เจ้าของบ้าน วัด และร้านค้า เพื่อรับข้อมูลในระดับเชิงลึก และแทรกสอดประวัติศาสตร์ ตำนาน และเรื่องเล่าตามหัวข้อกิจกรรม ให้ผู้เรียนได้จัดบันทึก ถ่ายภาพ และสัมภาษณ์ภายในเวลา 1 ชั่วโมงครึ่ง โดยมีกลุ่มสถาปนิกชุมชนอาสาสมัคร เข้าร่วมเล่าเรื่องบริบทเมืองกับสถาปัตยกรรม และกลุ่มกรีนเรนเจอร์ มาร่วมเล่าเรื่องต้นไม้และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

3) การระดมความคิด (Brainstorming) จากการแบ่งกลุ่ม และตอบคำถามสั้น ๆ ร่วมกันภายในกลุ่ม เพื่อรวบรวมข้อมูลที่ได้มา และจัดหมวดหมู่ของเรื่องราวการเรียนรู้ร่วมกันให้เกิดการต่อยอดทางความคิดร่วมกัน

4) การฟังเสนาจากผู้เชี่ยวชาญ และผู้นำชุมชน (Discussion) เป็นการสรุปประเด็นที่นักวิจัยต้องการเพิ่มเติม ช่องว่างที่ไม่สามารถเรียนรู้ได้ในช่วงเวลาที่มีย่อยอย่างจำกัด เพื่อการเชื่อมโยงและสอดแทรกการพัฒนาเมืองต่อผู้เรียน

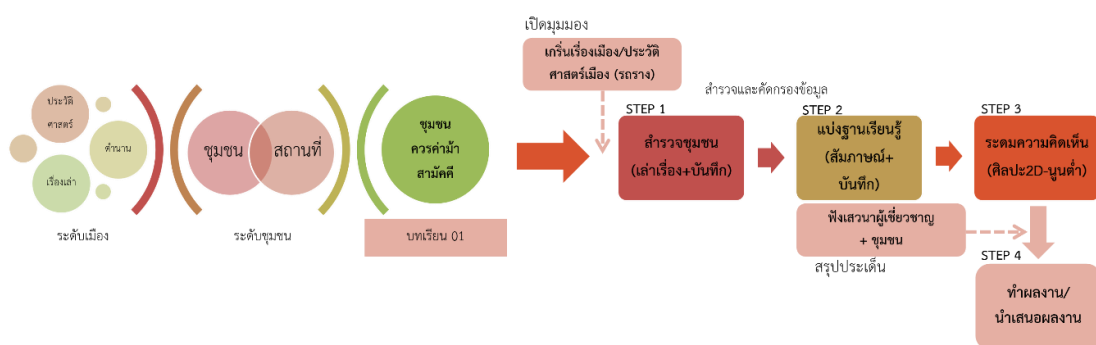
5) ลงมือทำกิจกรรม (Action) โดยกำหนดโจทย์หลัก คือ ศิลปะในหลากหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับวัยและประสบการณ์ของผู้เรียนเป็นหลัก ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สามารถถ่ายทอด บอกเล่า และสื่อสารองค์ความรู้หรือเรื่องราวที่เรียนมาในเวลา ไม่เกิน 2 ชั่วโมง อย่างสร้างสรรค์ในหลากหลายมิติ และไม่ยากหรือซับซ้อนจนเกินไปสำหรับเยาวชน

อย่างไรก็ตาม การวางรูปแบบ 5 ขั้นตอนหลักได้มีการสลับปรับเปลี่ยนลำดับ และยืดหยุ่นบางส่วน เพื่อให้สอดคล้องตามสถานการณ์การทำงานร่วมกับชุมชน เนื้อหา และระดับของเยาวชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง 3 บทเรียน ดังนี้

5.3.1 บทเรียนที่ 1: พัฒนาการเมืองอดีต-ปัจจุบัน กรณีศึกษาเรื่อง ประวัติศาสตร์ ตำนาน เรื่องเล่า ชุมชนควรมีความสำคัญสำหรับเยาวชนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สามารถสรุปเป็นประเด็นสำคัญดังนี้

1) การวางรูปแบบจัดกิจกรรมประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยวางกิจกรรมตาม 5 ขั้นตอนหลักข้างต้น (ดังรูปที่ 5) ได้แก่ การเปิดมุมมองใหม่ (Open Eye) โดยการนั่งรถรางในพื้นที่เมืองเก่ารอบกำแพงเมืองและคูเมืองเดิม การเล่าเรื่องพัฒนาการเมืองเชียงใหม่ ตำนาน และเรื่องเล่า จากนั้นจึงเริ่มการเดินสำรวจชุมชน ในลักษณะแยกฐานการเรียนรู้ 5 กลุ่มย่อย แล้วจึงนำประเด็นกลับมาการระดมความคิด รับฟังสรุปจากการเสนาของผู้เชี่ยวชาญ และผู้นำชุมชน และจึงลงมือทำกิจกรรมที่เป็นงานศิลปะสองมิติ ร่วมกันกับเพื่อน ๆ ในกลุ่ม และนำเสนอผลงานแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากที่ได้เรียนรู้มาให้เพื่อน ๆ กลุ่มอื่น ผู้เชี่ยวชาญ ชุมชน และคุณครูจากโรงเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมในวันนั้น พร้อมทั้งทำแบบทดสอบวัดผลองค์ความรู้ก่อน-หลังเข้าร่วมกิจกรรม และประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรม เพื่อนำไปปรับใช้ในครั้งต่อไป ตามลำดับ

พบว่า การนำเสนอเรื่องราวจากองค์ประกอบเมืองในอดีต การตั้งถิ่นฐานของผู้คนแต่ละยุคสมัย สู่การตามหาเรื่องราวที่ยังปรากฏในปัจจุบัน ผ่านสถานที่ทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ความทรงจำ และความเชื่อของชุมชน การเล่าเรื่องโดยคนในชุมชน พบเห็น และสัมผัสผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์ จากทรัพยากรฐานราก สู่การพัฒนาตนเองของชุมชนตั้งแต่อดีต-ปัจจุบัน-ฟื้นฟูอนาคตโดยใช้ศิลปะแบบสตรีตอาร์ต (Street Art) ทำให้กระตุ้นความสนใจของเยาวชนในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และใช้เวลาได้เต็มประสิทธิภาพ

รูปที่ 5 การวางรูปแบบจัดกิจกรรมประชุมเชิงปฏิบัติการ ชุมชนควรมีความสำคัญ

2) การดำเนินกิจกรรม และการประเมินภาพรวมของกิจกรรม โดยการถอดบทเรียนการเรียนรู้ของเยาวชน ที่เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 20 คน (แบ่งเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มละ 5 คน) (ดังรูปที่ 6) ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 59 เพศชายร้อยละ 41 ประกอบด้วย

(1) การถอดบทเรียนก่อน (Pre-Test) และระหว่างดำเนินกิจกรรมเชิงปฏิบัติการพบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 62 รู้จักเมืองเก่าเชียงใหม่มาบ้างแล้ว แต่นาน ๆ ครั้ง จะเข้ามา ซึ่งกิจกรรมหลัก คือ การเที่ยวถนนคนเดินวันอาทิตย์ ทำให้มีความรู้เชิงคุณค่าอยู่ในระดับน้อยจนถึงมาก (Level 1-4) แต่ไม่รู้จักชุมชนควรม้าสามัคคี ไม่ทราบถึง ความหมายของวัดหัวข่วง และระบบเครือข่ายและบ้านเก่าของคนล้านนามากถึงร้อยละ 65 อย่างไรก็ตาม ทุกคนเห็นด้วยมาก ที่สุดและให้ความสำคัญกับการเรียนรู้สิ่งเหล่านี้ ทั้งความสนใจด้านความหลากหลายทางชาติพันธุ์ และทางวัฒนธรรม ตลอดจน เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ข้อมูลประวัติศาสตร์เมืองเชียงใหม่ และชุมชนในเมืองเก่าล้านนา ทำให้ภาพรวมระหว่างการทำนั กิจกรรมตั้งแต่ต้น ผู้เรียนสามารถให้ความร่วมมือ และทดลองปฏิบัติตามแนวทางที่วางไว้แต่ละขั้นตอนอย่างกระตือรือร้น

(2) หลังทำกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ (Post-Test) พบว่า ผู้เรียนทุกคน (ร้อยละ 100) ตระหนักถึง ความสำคัญของคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ของเมือง ความเป็นล้านนา และเห็นถึงประโยชน์ของเมืองที่เต็มไปด้วยทรัพยากรแห่ง การเรียนรู้อย่างชัดเจน โดยมีระดับการประเมินอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด (Level 4-5) ทั้งความสำคัญของประวัติศาสตร์ ตำนาน และเรื่องเล่าของเมือง และเห็นด้วยกับการพัฒนาชุมชนควรม้าสามัคคีให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น ทั้งทางด้านองค์ประกอบ เมือง การตั้งถิ่นฐาน วัดหัวข่วง การอยู่ร่วมกันของคนหลากหลายชาติพันธุ์ ระบบเครือข่ายของชาวล้านนา และการเชื่อมโยง ระบบนิเวศเมืองเข้าด้วยกัน นอกจากนี้ ผู้เรียนยังมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ในส่วนของการจัดและพัฒนากิจกรรมที่เกิดขึ้นว่า นอกจากกิจกรรมนอกห้องเรียนในรูปแบบท่องถิ่นศึกษา จะสร้างองค์ความรู้และความสนใจแก่เยาวชนอย่างดีแล้ว ยังเป็นการ เปิดมุมมองการเรียนรู้ใหม่ ๆ นอกห้องเรียนกับเพื่อน ๆ ทำให้เกิดความรู้สึกสนใจเมืองเชียงใหม่มากขึ้นด้วย แต่เนื่องจาก ระยะเวลาการทำกิจกรรมน้อย และมีการแยกกลุ่มตามฐานการเรียนรู้ที่ต่างกัน ทำให้ได้รับความรู้ในประเด็นที่แตกต่างกันไป จึงไม่สามารถรับรองความรู้ในทุกเรื่อง ทั้ง ๆ ที่เนื้อหาในกิจกรรมมีความน่าสนใจและมีเรื่องราวสอดคล้องกัน

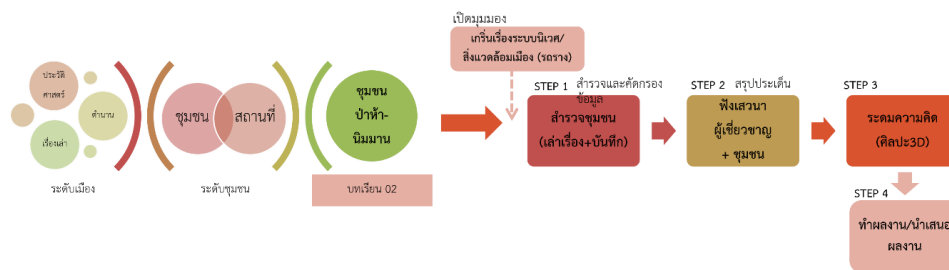
รูปที่ 6 บรรยากาศกิจกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

5.3.2 บทเรียนที่ 2: อนาคตเมืองแห่งการเรียนรู้ กรณีศึกษาเรื่องสิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศเมือง ชุมชนป่าห้ำ สำหรับเยาวชนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สามารถสรุปเป็นประเด็นสำคัญ ดังนี้

1) การวางรูปแบบจัดกิจกรรมประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยการนำ 5 ขั้นตอนหลัก มาสลับปรับเปลี่ยนกลไก การทำกิจกรรมให้เหมาะสมกับประเด็นในเรื่องสิ่งแวดล้อมเมือง และกลุ่มเยาวชนที่มีประสบการณ์มากขึ้นด้วย (ดังรูปที่ 7) ได้แก่ การเปิดมุมมองใหม่ ที่ใช้การนั่งรถรางออกไปตามเส้นทางย้อนกลับระบบชลประทานในอดีต คูเมืองเก่า แจ่งหัวริน ถนน ห้วยแก้ว ผ่านย่านนิมมาน แหล่งการค้าใหม่สมัยใหม่ จนเข้าสู่ชุมชนป่าห้ำ แล้วจึงเริ่มการเดินทางสำรวจชุมชน โดยปรับให้ทุกคน เดินไปด้วยกัน และมีชุมชนช่วยอธิบายในจุดสำคัญต่าง ๆ ทั้งศาลพ่อปู่ประจำหมู่บ้าน ศูนย์ฝึกหัดช่างฟ้อน ต้นห้ำ การรักษาบ่อ

น้ำในบ้าน น้ำบ่อหลวงสาธารณะ ลำเหมืองห้วยแก้ว และเหมืองห้าที่สำคัญของระบบชลประทานและระบบนิเวศเมืองในอดีต แล้วจึงกลับการฟังเสวนาสรุปจากผู้เชี่ยวชาญด้านเมือง ด้านสิ่งแวดล้อม และชุมชนกับการอยู่อาศัยของผู้คนเก่า-ใหม่ในมุมมองต่างกันแต่เชื่อมโยงกันได้ของป่าห้านิมนาน แล้วจึงมาระดมความคิดในกลุ่ม และลงมือทำกิจกรรม (Action) ซึ่งเป็นศิลปะสามมิติ (3D) ที่เป็นทรงกลม มีความซับซ้อนและต้องตีความต่างจากงานศิลปะของเยาวชนรุ่นเล็กมากขึ้น แต่ใช้เวลาเท่ากัน คือ ไม่เกิน 2 ชั่วโมง แล้วจึงมีการนำเสนองานต่อผู้เข้าร่วมกิจกรรม และทำแบบทดสอบองค์ความรู้ก่อน-หลังทำกิจกรรมต่อไป

พบว่า การสร้างบทเรียนตั้งแต่การเล่าเรื่องสภาพแวดล้อมเมืองในอดีต การตั้งถิ่นฐานของผู้คน การติดตามหาร่องรอยที่เหลืออยู่ในปัจจุบัน และการรักษาไว้ ซึ่งความทรงจำและความเชื่อมโยงอย่างเข้มแข็งของชุมชน จากทรัพยากรฐานรากของชุมชน และวิถีชีวิต ผ่านการบอกเล่าของคนในชุมชน ภาคประชาสังคม และผู้เชี่ยวชาญ ทำให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักถึงระบบนิเวศของเมืองเชียงใหม่ ที่ค่อย ๆ หายไปในชุมชนป่าห้า ให้เกิดแรงผลักดันและขับเคลื่อนในแนวทางใหม่ ๆ อีกครั้ง

รูปที่ 7 การวางรูปแบบจัดกิจกรรมประชุมเชิงปฏิบัติการ ชุมชนป่าห้า

2) การดำเนินกิจกรรม และการประเมินภาพรวมของกิจกรรม โดยการถอดบทเรียนการเรียนรู้ของเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 20 คน (แบ่งเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มละ 5 คน) (ดังรูปที่ 8) ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 80 เพศชายร้อยละ 20 ประกอบด้วย

(1) การถอดบทเรียนก่อน (Pre-Test) และระหว่างดำเนินกิจกรรมเชิงปฏิบัติการพบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 67 ไม่รู้จักชุมชนป่าห้า แต่รู้จักย่านนิมนานมากกว่า เนื่องจากส่วนใหญ่เข้ามาเพื่อนัดพบเจอเพื่อน และเดินท่องเที่ยว รวมถึงพักผ่อนกับครอบครัว นาน ๆ ครั้ง และมีระดับการประเมินถึงความสำคัญเชิงคุณค่าอยู่ในค่าเฉลี่ยตั้งแต่ระดับน้อยจนถึงมาก (Level 1-4) โดยเห็นความสำคัญและประโยชน์จากการอยู่อาศัยในเมืองที่มีสภาพแวดล้อมที่ดี และการอยู่ร่วมกันกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากที่สุดถึงร้อยละ 47 แต่ยังไม่รู้จักลำเหมืองห้วยแก้ว การมีบ่อน้ำ และระบบชลประทานในอดีตระดับน้อยถึงน้อยที่สุด (Level 1-2)

(2) หลังทำกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ (Post-Test) พบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่รู้จักชุมชนป่าห้านิมนานมากขึ้นถึงร้อยละ 78 และเห็นความสำคัญและประโยชน์จากการอยู่อาศัยในเมืองที่มีสภาพแวดล้อมที่ดี และการอยู่ร่วมกันกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้นเป็นระดับมากถึงมากที่สุด (Level 4-5) ลำเหมืองห้วยแก้ว การมีบ่อน้ำ และระบบชลประทานในอดีตระดับมากถึงมากที่สุด (Level 4-5) โดยผลงานของผู้เรียนได้สะท้อนเรื่องราวทั้งเรื่องสิ่งแวดล้อมในระดับเมืองที่อยากให้เป็นอย่างและความเลวร้ายหากต้องสูญเสียไป จนกระทั่งการเสนอแนะการพัฒนาในอนาคตแบบการอยู่ร่วมกันในโลกสมัยใหม่ได้อย่างน่าสนใจ นอกจากนี้ ผู้เรียนยังมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า เห็นด้วยกับการจัดกิจกรรมเช่นนี้มากถึงร้อยละ 70 โดยมีความคิดเห็นทั้งในเรื่ององค์ความรู้ใหม่ ๆ กิจกรรมรูปแบบใหม่ ที่เรียนรู้จากวิถีชีวิตของชุมชนจริง ๆ และการฝึกการทำงานร่วมกันในลักษณะที่ไม่เคยสัมผัส และไม่เคยได้รู้มาก่อน แต่ยังคงมีอุปสรรคสำคัญในเรื่องของจำนวนที่รับสมัคร และช่วงเวลาสำรวจที่เกิดในสถานการณ์โรคระบาด (COVID-19) ที่ทำให้จำเป็นต้องมีข้อจำกัดหลายอย่าง เช่น การใส่หน้ากากอนามัยในช่วงที่อากาศร้อน และระหว่างทำกิจกรรม ทำให้ไม่สามารถหายใจได้อย่างสะดวกตามวิถีปกติ

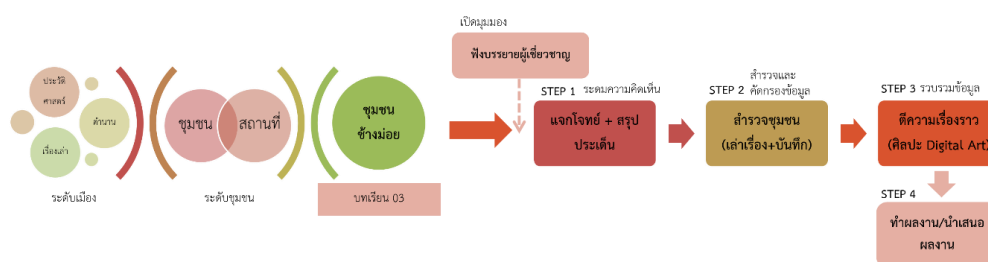

รูปที่ 8 บรรยายภาพกิจกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

5.3.3 บทเรียนที่ 3: ลักษณะเฉพาะของย่านและชุมชน กรณีศึกษาเรื่องเศรษฐกิจ สร้างสรรค์ ชุมชนข้างม่อย สำหรับเยาวชนระดับชั้นอุดมศึกษา สามารถสรุปเป็นประเด็นสำคัญ ดังนี้

1) การวางรูปแบบจัดกิจกรรมประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยการนำ 5 ขั้นตอนหลัก มาสลับปรับเปลี่ยนให้สัมพันธ์กับความหลากหลายของการเรียนรู้และประสบการณ์ของเยาวชนในระดับอุดมศึกษา ตลอดจนการเชื่อมต่อกับประเด็นเมืองเชียงใหม่ (วันลอยกระทง) กิจกรรม “คนช้าวายาคู้วัดชมพู” ทำให้กิจกรรม 1 วันเริ่มขึ้นในช่วงบ่าย ๆ และจบค่ำ ๆ เพื่อให้เยาวชนระดับอุดมศึกษาได้มีส่วนร่วมกับการประชุมเชิงปฏิบัติการของชุมชน (ดังรูปที่ 9) ได้แก่ การเปิดมุมมองใหม่ การแจกโจทย์กิจกรรม และสรุปประเด็นพื้นที่และเศรษฐกิจชุมชนจากผู้เชี่ยวชาญตั้งแต่เริ่มต้น เพื่อสร้างความชัดเจนในบริบทเมืองมากกว่ากิจกรรมบทเรียน 1 และ 2 แล้วระดมความคิดร่วมกัน ตั้งแต่ก่อนสำรวจเพื่อวางแผนเนื้อหาเรื่อง (Storyboard) ออกแบบงานศิลปะเชิงดิจิทัล (Digital Art) เพื่อตีความเรื่อง “เศรษฐกิจ | ชุมชน | สร้างสรรค์” จากประสบการณ์ของตนเองในอดีตก่อน ไม่เกินครึ่งชั่วโมง แล้วจึงทำการเดินสำรวจชุมชน โดยเริ่มจากวัดชมพู ซึ่งเป็นจุดรวมใจของคนในชุมชนเก่า และตำแหน่งของประเพณีเชียงใหม่ (เก่า) ขึ้นไปทางทิศเหนือ ตามเส้นทางขนาดเล็กดั้งเดิม พบเจอเจดีย์ร้าง ชุมประตูก่อทางเข้าวัด ทำความรู้จักย่านต้นโพธิ์ในอดีต ผ่านร้านค้าเก่าแก่ที่สำคัญ เช่น ร้านตุ๋นสามทาง ร้านตัดผมที่เป็นช่างซ่อมชื่อดังประจำชุมชน ร้านผางประทีป ร้านขนมวง คุยกับคนรุ่นใหม่ที่มาทำธุรกิจ เช่น ร้าน Mitte Mitte จากนั้นผ่านประตูข้างม่อย แวะดูคลองแม่ข่า คลองชลประทานสายสำคัญในอดีตที่ปัจจุบันประสบปัญหาน้ำเน่าเสีย เข้าสู่ถนนท่าแพ และกลับเข้ามาถนนข้างม่อย (ใหม่) บริเวณจุดตัดที่กลายเป็นจุดเชื่อมต่อ (Node) สำคัญของวัยรุ่นปัจจุบัน เรียนรู้เรื่องอาคารและตึกแถวสมัยใหม่กว่า รวมถึงวัดหนองคำของชาวปะโอและชาวพม่าในชุมชน และเพิ่มเติมการพูดคุย สัมภาษณ์ และปฏิสัมพันธ์กับผู้คนอย่างอิสระ ตามแนวทางการสร้างสื่อดิจิทัลของแต่ละกลุ่มเพิ่มเติม แล้วจึงลงมือทำกิจกรรม จากการนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาบอกเล่า นำเสนอ และต่อยอดสู่สิ่งใหม่ โดยไม่หลงลืมฐานรากเดิม ๆ ภายใต้เทคนิคสมัยใหม่ ทำเป็นคลิปวิดีโอ (Clip Video) ความยาวไม่เกิน 10 นาที

พบว่า การสร้างบทเรียนตั้งแต่การเล่าเรื่องสภาพแวดล้อมเมืองในอดีต การตั้งถิ่นฐานของผู้คน การตามหาเรื่องราว ผ่านความทรงจำ และการบอกเล่าของคนในชุมชน จนเกิดเป็นร้านค้าสำคัญ ในข้างม่อยที่เดินสำรวจผ่านไป เข้าใจทรัพยากรฐานรากของชุมชน และวิถีชีวิตรุ่นต่อรุ่นจนถึงปัจจุบัน ทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจความหมายของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ชุมชนข้างม่อย และนำเสนอออกมาในรูปแบบของตนเอง

รูปที่ 9 การวางรูปแบบจัดกิจกรรมประชุมเชิงปฏิบัติการ ชุมชนข้างม่อย

2) การดำเนินกิจกรรม และการประเมินภาพรวมของกิจกรรม โดยการถอดบทเรียนการเรียนรู้ของเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 20 คน (แบ่งเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มละ 5 คน) (ดังรูปที่ 10) ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 65 เพศชายร้อยละ 36 ประกอบด้วย

(1) การถอดบทเรียนก่อน (Pre-Test) และระหว่างดำเนินกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ พบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 73 รู้จักชุมชนข้างม่อโดยเฉพาะถนนข้างม่อใหม่ จากการนัดพบเจอเพื่อน และจับจ่ายซื้อสินค้า ซึ่งนาน ๆ ครั้งจึงจะเข้ามา โดยมีระดับการประเมินถึงความสำคัญเชิงคุณค่าอยู่ในค่าเฉลี่ยตั้งแต่ระดับน้อยจนถึงมาก (Level 1-4) แต่ส่วนใหญ่เห็นความสำคัญและประโยชน์จากการอยู่อาศัยในเมืองที่มีย่านเศรษฐกิจที่ดีร้อยละ 55 โดยมีองค์ความรู้เรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ตลอดจนการให้คุณค่าความสำคัญของย่านข้างม่อในอดีตและปัจจุบันในระดับปานกลาง (Level 3) ซึ่งส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการพัฒนาย่านข้างม่อให้เป็นย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยชุมชนมีส่วนร่วมระดับมากถึงมากที่สุด (Level 4-5)

(2) หลังทำกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ (Post-Test) พบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่รู้จักชุมชนข้างม่อมากขึ้นร้อยละ 80 ซึ่งทุกคนเห็นความสำคัญและเล็งเห็นประโยชน์ของการพัฒนาย่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยชุมชนมีส่วนร่วมผลักดัน ภายใต้ทรัพยากรชุมชน และการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนในระดับมากถึงมากที่สุด (Level 4-5) โดยเสนอบทสรุปหลัก ๆ จากผลงานที่แสดงออกมาเป็นคำสำคัญ เช่น การค้า ผู้คน สถานที่ ความทรงจำ และค้นพบสิ่งใหม่ ๆ ในมุมมองที่แตกต่างกันไป ในบริเวณที่เรียกว่า "ถนนข้างม่อเก่า-ใหม่" "การปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนรุ่นเก่า-ใหม่" และ "การค้าเก่า-ใหม่" นอกจากนี้ ผู้เรียนยังมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า เห็นด้วยกับการจัดกิจกรรมเช่นนี้ ทั้งในเรื่ององค์ความรู้ใหม่ ๆ รูปแบบกิจกรรมใหม่ ๆ ที่ได้เรียนรู้จากวิถีชีวิตของชุมชนจริง ๆ ผ่านการเล่าเรื่องโดยคนในชุมชนเอง จากพื้นที่จริงทำให้เข้าใจภาพที่ชัดเจนขึ้นกว่าการเรียนรู้ในห้องเรียนอย่างมาก จึงเกิดความตื่นตัวและสร้างความสนใจให้สามารถเรียนรู้ได้เป็นเวลานาน

รูปที่ 10 บรรยากาศกิจกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการ ระดับอุดมศึกษา

6. สรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผลการวิจัย

เพื่อยกระดับการเรียนรู้เมืองเชียงใหม่ จากการผลักดันกระบวนการมีส่วนร่วมของเยาวชน และเชื่อมโยงกลไกความร่วมมือหลากหลายภาคส่วนพบว่า การสร้างองค์ความรู้ และกระบวนการปรับเปลี่ยนการเรียนรู้ท้องถิ่นศึกษาในระบบการศึกษาแบบบูรณาการมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเมืองในอนาคต และขับเคลื่อนบทเรียนท้องถิ่นศึกษาในศตวรรษที่ 21 ซึ่งจากการสร้างสถานการณ์จำลองการเรียนรู้จากบทเรียนต่าง ๆ และการถอดบทเรียนผู้เข้าร่วมกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ พบประเด็นสำคัญดังนี้

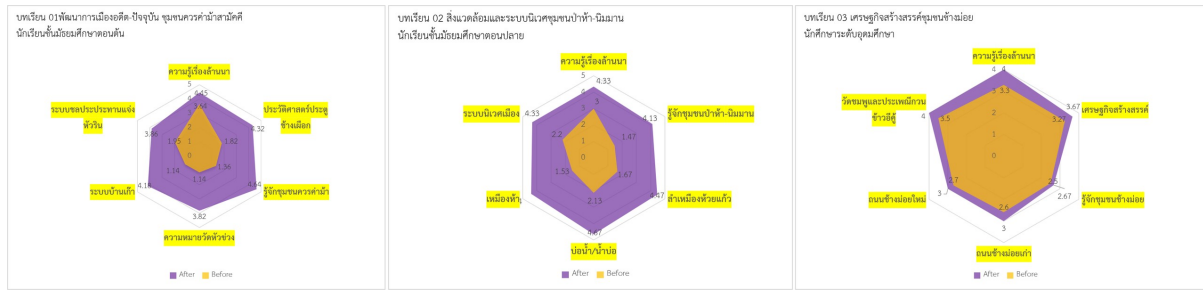
6.1.1 การสื่อสารและให้ข้อมูลข่าวสาร (Communication & Participation) เชื่อมโยงโดยไม่ปิดโอกาสแก่ผู้สนใจและประเภทของผู้รับข้อมูล เป็นการสร้างการมีส่วนร่วม ผ่านการประชาสัมพันธ์โครงการในวงกว้าง และการใช้เครื่องมือในหลากหลายรูปแบบอย่างเหมาะสมกับเยาวชนที่แตกต่างกัน ให้สามารถเข้าถึงข้อมูลการเรียนรู้และถ่ายทอด ตลอดจนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้อย่างเท่าเทียมกัน เช่น การใช้ศิลปะ (Art) ซึ่งมีลักษณะเป็นอำนาจแบบอ่อน (Soft Power) หรือเครื่องมือที่สามารถดำเนินกิจกรรมไปโดยที่ผู้คนและสังคมเป้าหมายจะได้รับผลกระทบและรับรู้โดยไม่รู้ตัว

(จิณพพงศ์ ตัวงสุข และปรีลักษณ์ กลิ่นช้าง, 2563) ในการถ่ายทอดบทเรียนและเรียนรู้ของเยาวชนแต่ละวัย และให้การสื่อสารในลักษณะเป็นเครือข่ายทางสังคม (Social Network) เข้ามาช่วยในการสื่อสารกับเยาวชน และกับผู้คนในเมือง ทั้งในรูปแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ รูปแบบออนไลน์ (Online) และในพื้นที่จริง (On-site) เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook) ไลน์ (Line) ให้สอดคล้องกับการสื่อสารในสถานการณ์โรคระบาด (COVID-19) การกักตุนยุคการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็ว (Social Disruption) และการพัฒนาการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทำให้เกิดการเข้าถึงการรับรู้ข่าวสารของผู้คนหลายกลุ่ม การไม่ปิดกั้นของผู้สนใจเข้าร่วมกิจกรรม และลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

6.1.2 การสร้างการเชื่อมโยงความร่วมมือ (Collaborate) สู่การวางแผนพัฒนาบทเรียนท้องถิ่นศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม จากการทำงานเชื่อมโยงกลไกสนับสนุนและการมีส่วนร่วมของหลากหลายภาคส่วนในงานวิจัย โดยเฉพาะสถาบันการศึกษา ทำให้เกิดการบูรณาการบทเรียนท้องถิ่นศึกษาที่มีความเป็นไปได้มากขึ้น ตั้งแต่การค้นหา คัดกรองทรัพยากรสำหรับเยาวชนอย่างเหมาะสม และประเมินผลอย่างเป็นรูปธรรม เกิดการเรียนรู้เมืองและสร้างโอกาสในการพัฒนาชุมชนในอนาคตได้ สำหรับการบูรณาการร่วมกัน (Matching) ภายใต้ศักยภาพ และข้อจำกัดของการบริหารจัดการด้านการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาปัจจุบัน โดยเริ่มจากกรณีศึกษาของโรงเรียนต้นแบบทั้ง 5 โรงเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ ซึ่งมีการประสานงานกันมาโดยตลอดตั้งแต่ขั้นเตรียมกิจกรรมเพื่อคัดเลือกโรงเรียนต้นแบบ โดยใช้การสื่อสารและประสานงานในลักษณะเป็นทางการ (Formal Communication) และมีการมอบหมายให้กับคุณครูแนะแนวในการดำเนินงานด้านการดูแลนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายอย่างมีประสิทธิภาพ หรือเรียกว่า ทีมปฏิบัติงาน (Operator Teams) พื้นฐานขององค์กรเป็นผู้เปลี่ยนปัจจัยนำเข้าให้เป็นปัจจัยนำออก ทำให้การทำงานร่วมกันมีลักษณะไม่เป็นทางการและใกล้ชิดกันมากขึ้น (Informal Communication) และหลังจากการประเมินกิจกรรม จึงมีการนำข้อมูลและข้อค้นพบต่าง ๆ กลับมาหารือร่วมกับกลุ่มผู้บริหารของโรงเรียน หรือเรียกว่า ทีมบริหาร (Management Team) (Woodcock & Francis, 1994) ซึ่งหมายถึงกลุ่มที่มีการกำหนดวัตถุประสงค์ย่อยในการปฏิบัติงานมากขึ้น ทำหน้าที่ประสานงานและควบคุมการทำงานของบุคคลอื่น ๆ ต้องการมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสมาชิกองค์กร มีการวางแผนและบริหารจัดการเพื่อพัฒนายุทธศาสตร์ขององค์กร ซึ่งมีบทบาทหลักในการผลักดันและยกระดับการเรียนรู้ท้องถิ่นศึกษาของเยาวชน ในการสร้างการมีส่วนร่วมและขยายผลจากงานวิจัยครั้งนี้ ตลอดจนสามารถสร้างรูปแบบต้นแบบ สำหรับการต่อยอดสู่การเรียนรู้ท้องถิ่นและเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้อย่างยั่งยืน

6.1.3 การสร้างบทเรียนท้องถิ่น (Local Study) สู่รูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต ภายใต้การค้นหาและคัดกรองที่เชื่อมโยงกับชุดข้อมูลเมืองและทรัพยากรชุมชนที่มีอยู่มากมาย ทั้งในด้านประวัติศาสตร์และร่วมสมัยอย่างลงตัว เรียงร้อยเรื่องราวผ่านความทรงจำ (Memory) สถานที่ (Place) และผู้คน (People) โดยถอดเอาแนวคิดของพื้นที่และเวลาของ Lefebvre (1991) เพื่อการเข้าใจและการกลั่นกรองบทเรียนในหลากหลายมิติของเมืองออกมา ทั้งจากเอกสารในเชิงทฤษฎีและจากการสำรวจ สัมภาษณ์ชุมชน ตลอดจนผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องในเชิงปฐมนิเทศ ทำให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง และสร้างแรงดึงดูดการเรียนรู้ จากการเชื่อมต่อกับทรัพยากรฐานรากของเมืองเชียงใหม่ และสร้างความเหมาะสมกับแต่ละช่วงวัยของผู้เรียน เกิดเป็นกิจกรรมที่สามารถปรับเปลี่ยนตนเองได้ ก่อเกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ

ดังรูปที่ 11 จะพบว่า ผู้เรียนแต่ละระดับมีองค์ความรู้แต่ละด้านเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีข้อจำกัดด้านประสบการณ์ความรู้อยังไม่มากนัก จึงสามารถเข้าถึงบทเรียนที่สามารถจับต้องและเป็นพื้นฐานของเมืองได้มากกว่าวัยอื่น ๆ ทำให้การสร้างการรับรู้ที่เข้าใจง่ายในเรื่องท้องถิ่นศึกษาต่อเยาวชนเป็นเนื้อหาสำคัญของการสร้างบทเรียน รวมถึง การเชื่อมต่อกับพื้นที่เมืองให้กลายเป็นพื้นที่การเรียนรู้ และโปรแกรมการเรียนรู้ท้องถิ่นในหลากหลายมิติอย่างมีส่วนร่วมของเยาวชนแต่ละช่วงวัย (Young Engagement Program) เกิดกลไกการยึดโยงกันอยู่ระหว่างผู้คนและพื้นที่เมืองจนกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตและการส่งต่อการพัฒนาเมืองจากรุ่นสู่รุ่นได้ง่าย

รูปที่ 11 กราฟการประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ก่อน-หลังกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ 3 ระดับ

6.2 ข้อเสนอแนะ

เพื่อการเชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้ท้องถิ่นศึกษาระดับพลเมืองในอนาคต สำหรับเมืองเชียงใหม่ โดยอาศัยพลังของกลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่เข้าร่วมขับเคลื่อน ผสานผลประโยชน์ และยึดโยงกับกลุ่มเครือข่ายและกลไกการสนับสนุนอื่น ๆ ภายใต้แนวทางการค้นหา รวบรวมข้อมูล และทรัพยากรชุมชนอย่างมีส่วนร่วม นอกจากจะทำให้เกิดการบูรณาการองค์ความรู้เรื่องท้องถิ่นศึกษาที่มีชีวิตชีวาแล้ว ยังสามารถต่อยอดสู่การสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ เปิดโอกาสการลงทุนด้านการพัฒนาเมืองรูปแบบใหม่ ๆ และสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของพลเมือง ร่วมกับรูปแบบกลไกของโครงข่ายเชียงใหม่เมืองการเรียนรู้ได้อย่างเป็นรูปธรรม อย่างไรก็ตาม ในงานวิจัยได้แยกกลุ่มเยาวชนที่มีทักษะ อายุ และประสบการณ์ต่างกันไปเพื่อทำกิจกรรมเฉพาะเจาะจงในแต่ละชุมชน จึงอาจก่อให้เกิดความแตกต่างกันในเรื่องของผลลัพธ์การเรียนรู้ได้ หากมีการนำไปใช้ในตัวแปรที่มีลักษณะแตกต่างกันกับบริบทของแต่ละชุมชนต้นแบบในเมืองเชียงใหม่ ดังนั้น การเตรียมชุมชน การเชื่อมต่อโรงเรียน และการสร้างรูปแบบการเก็บข้อมูลการเรียนรู้ที่มากกว่า 1 ครั้ง (วัน) จึงเป็นเรื่องที่จำเป็นเช่นเดียวกับการรวบรวมข้อมูลและทรัพยากรเมืองสำหรับการสร้างบทเรียน เพื่อเพิ่มความสมบูรณ์ของข้อมูล และให้เกิดกระบวนการปรับเปลี่ยนการเรียนรู้ท้องถิ่นศึกษาของเยาวชนในการพัฒนาเมือง ตลอดจนการนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่น ๆ อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

7. กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง การศึกษาท้องถิ่น: หลากมิติแห่งการเรียนรู้เมืองเชียงใหม่ ภายใต้ชุดโครงการวิจัย โครงข่ายท้องถิ่นกับการเรียนรู้เมืองเชียงใหม่ ได้รับทุนสนับสนุนจาก กองทุนส่งเสริม ววน. และหน่วย บพท. ปีงบประมาณ 2561 ตามเลขที่สัญญา A15F640104

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2564). จำนวนประชากรกลางปี 2564 จังหวัดเชียงใหม่ แยกชายหญิง รายอายุ รายอำเภอ. เข้าถึงได้จาก: https://www.chiangmaihealth.go.th/cmpho_web/detail_article2.php?info_id=670.
- เครือข่ายนักผังเมืองเชียงใหม่. (2553). รายงานขั้นสุดท้ายของการปฏิบัติการเชียงใหม่เอี่ยม. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).
- จิรนันท์ กิตติกา. (2560). โครงข่ายชุมชนบนการวางผังเมืองสมัยใหม่ จากการศึกษาเชิงเปรียบเทียบ ชุมชนโคกยามะ จังหวัดเกียวโต และชุมชนบนถนนนิมมานเหมินท์ จังหวัดเชียงใหม่. วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สจล. 25(2), 24-36.

- ซิณฺฑพงศ์ ดั่งสุข และปรีลักษ์ณ กลินช้าง (2563). อำนาจละมุน (Soft Power) ที่สะท้อนในภาพยนตร์เยอรมัน Good Bye, Lenin!: การใช้มุมมองทางรัฐศาสตร์วิเคราะห์ภาษาและสัญลักษณ์ในภาพยนตร์. วารสารมนุษยศาสตร์. ฉบับบัณฑิตศึกษา, 53-75.
- ผุสดี กลินเกษร. (2562). การเรียนรู้ตลอดชีวิตกับการพัฒนาทักษะชีวิต. ในการประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยศรีปทุม ครั้งที่ 14 (หน้า 1440-1447). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- วิที พานิชพันธ์. (6 กรกฎาคม 2564). สัมภาษณ์โดย อัมพิกา ชุมมธยา. พัฒนาการเมืองเชียงใหม่ อดีต-ปัจจุบัน ในความทรงจำ. ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปวัฒนธรรมล้านนา และผู้ร่วมก่อตั้งคณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิทยา ดวงธิดา และปรานอม ต้นสุขนันท์. (2561). แนวทางการพัฒนาละแวกบ้านและย่านในเมืองเชียงใหม่. วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สจล. 2(1), 134-151.
- วรลัญจก์ บุญสุรัตน์ (7 กรกฎาคม 2564). สัมภาษณ์โดย อัมพิกา ชุมมธยา. พัฒนาการเมืองเชียงใหม่ อดีต-ปัจจุบัน ในความทรงจำ. ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปวัฒนธรรมล้านนา และผู้อำนวยการสถาบันวิจัยสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สันติภาพ รอดสถิตย์. (2559). ปัจจัยการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนเมืองโดยใช้ความร่วมมือระหว่างบ้านวัดโรงเรียน. วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา, 11(4), 542-555.
- สายกลาง จินดาสุ. (6 กรกฎาคม 2564). สัมภาษณ์โดย อัมพิกา ชุมมธยา. พัฒนาการเมืองเชียงใหม่ อดีต-ปัจจุบัน ในความทรงจำ. นักโบราณคดีปฏิบัติการ กรมศิลปากรที่ 8 เชียงใหม่.
- สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ. (2562). ย่านนวัตกรรมกรุงเทพ. กรุงเทพฯ: สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ.
- อัมพิกา ชุมมธยา และณวิทย์ อ่องแสงชัย. (2561). การขยายตัวของเมืองกับการเปลี่ยนแปลงบริบทของย่านเมืองเก่าในจังหวัดเชียงใหม่. วารสารวิชาการ การออกแบบสภาพแวดล้อม. 5(1), 60-81.
- อัมพิกา ชุมมธยา และชาญณรงค์ ศรีสุวรรณ. (2562). การถอดบทเรียนจากกิจกรรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมสู่กระบวนการต้นใหม่ในการปรับปรุงฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่. วารสารการบริหารท้องถิ่น. 12(2), 216-232.
- อานนท์ พรหมศิริ. (2563). แผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาการศาสตร์กับการออกแบบภายในเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีความปกติรูปแบบใหม่หลังยุคโควิด-19. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- อิสรา กันแดง (7 กรกฎาคม 2564). สัมภาษณ์โดย อัมพิกา ชุมมธยา. พัฒนาการเมืองเชียงใหม่ อดีต-ปัจจุบัน ในความทรงจำ. ผู้เชี่ยวชาญด้านสถาปัตยกรรมผังเมือง และอาจารย์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา.
- Chaiyasut, K. (2015). Evaluation model for teachers' roles to promote lifelong learning skills of students at the basic education level. (Doctoral dissertation, Chiang Mai: Chiang Mai University).
- Dave, R. H. (1973). Lifelong education and school curriculum. Hamburg: UNESCO Institute for Education.
- Lefebvre, H. (1991). The production of space. Oxford: Wiley-Blackwell.
- Tuama, S. O. (2020). Learning neighbourhoods: lifelong learning, community and sustainability in cork learning city. Studies in Adult Education and Learning. 26(1), 53-65.
- UNESCO Institute for Lifelong Learning. (2019). What is the UNESCO Global Network of Learning Cities (GNLC)?. Retrieved from: <https://uil.unesco.org/lifelong-learning/learning-cities>.
- UNESCO Institute for Lifelong Learning. (2019). Member of the UNESCO Global network of learning cities. Retrieved from: <https://uil.unesco.org/lifelong-learning/learning-cities/members>.
- Woodcock, M.P. and Francis, L.D. (1994). Organization development through team building. Hants: Gower.